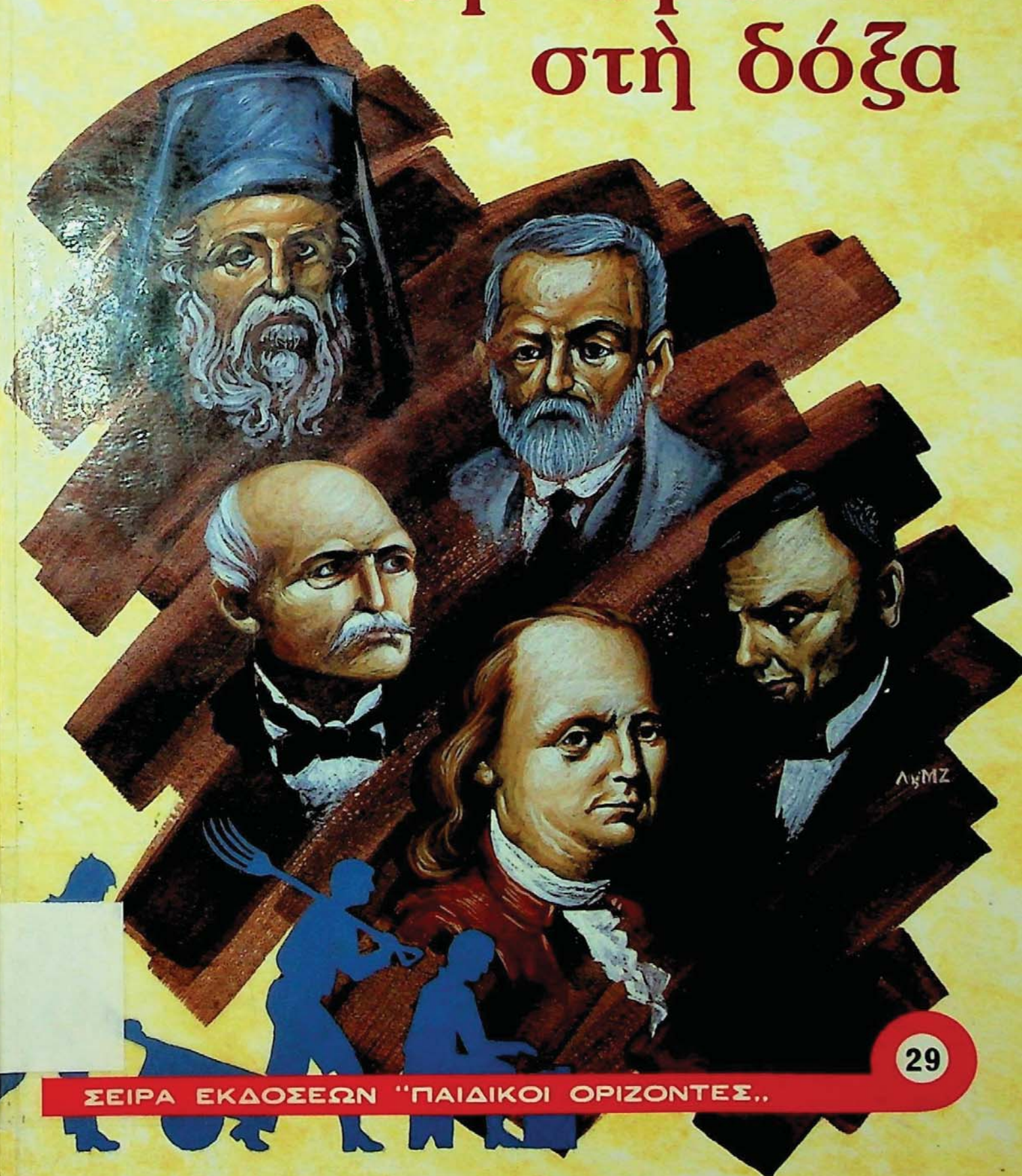

Ζήσιμου Βιρβίλλη

Ἀπὸ τὴν ἀφάνεια στὴ δόξα

ΣΕΙΡΑ ΕΚΔΟΣΕΩΝ "ΠΑΙΔΙΚΟΙ ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ.."

29

ξάρτητες και ένωμένες και με τή διάνοιά του πάντα καθαρή και ζωηρή τὸν βρῆκε ὁ θάνατος στίς 17 Ἀπριλίου τοῦ 1790.

Τὸν θάψανε κοντὰ στή σύζυγό του, ποὺ ἔφυγε νωρίτερα ἀπ' τή ζωή. Ἡ πλάκα ὅμως πάνω στὸν τάφο του, στὸ νεκροταφεῖο τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, στή Φιλαδέλφεια, δὲν ἔχει τὸ παραπάνω ἐπιτάφιο ἐπίγραμμα, ἀλλὰ τὴν ἀπλή αὐτὴ ἐπιγραφή:

Β Ε Ν Ι Α Μ Ι Ν Κ Α Ι Ν Τ Ε Μ Π Ο Ρ Α

Φ Ρ Α Γ Κ Λ Ι Ν Ο Υ

1 7 9 0

Τὸ Λιοντάρι τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας

(Ἐμμανουὴλ Ξάνθος)

ΝΕΑΡΟΣ ΜΑΘΗΤΗΣ Ἐμμανουὴλ Ξάνθος
μὲ τὸν ἡλικιωμένο δάσκαλό του, ἦρθαν νὰ κά-
νουν ἕναν περίπατο σὲ μιὰ γραφικὴ παραλία
ένος μικροῦ νησιοῦ. Ἐνῶ τὸ κύμα τοῦ γιαλοῦ
σκάει στὴν ἀμμουδιά, ὁ μικρὸς Ξάνθος, καθισμένος σ' ἕνα
βραχάκι, ἀγναντῦει σκεπτικὸς καὶ σχεδὸν ἀφηρημένος τὸ
πέλαγος. Ὁ δάσκαλός του, καθισμένος κι αὐτὸς σχεδὸν
δίπλα του, παρακολουθεῖ τὸν ὄνειροπόλο μαθητὴ του ποῦ
τὴ στιγμὴ ἐκείνη μονολογεῖ:

Γιαλέ, δαρμένε ἀπ' τὸ Νοτιά,
ἄς γίνει ὁ ἄχος σου λύρα,
τοῦ σκλάβου νὰ μοιρολογᾷ
τὴν πονεμένη μοίρα...

—Ἐμμανουήλ, παιδί μου, ἦ πολὺ ρομαντικὸς εἶσαι
ἢ πολὺ στενοχωρημένος. Σὲ παρακολουθῶ ἀπὸ τὴν ὥρα
ποῦ ἦρθαμε ἐδῶ. Εἶσαι ἀμίλητος καὶ σκεπτικὸς. Γιὰ πὲς
μου, σὲ παρακαλῶ, τί σοῦ συμβαίνει;

—Δάσκαλέ μου σεβαστέ, γνωρίζω τὰ αἰσθήματά σας
καὶ τὴν φιλοπατρία σας καὶ δὲ διστάζω νὰ σᾶς μιλήσω,

ὅπως θὰ μιλοῦσα στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό μου. Μπορεῖ νὰ μὲ περιγελάσετε ὅμως καὶ νὰ θεωρήσετε τὰ λόγια μου, σὰν λόγια ἐνὸς ἄμυαλου παιδιοῦ. “Ὁμως νὰ σᾶς πῶ: ὁ σκλάβος δὲν μπορεῖ, δάσκαλέ μου, παρὰ νὰ εἶναι ἀμίλητος καὶ σκεπτικός, ὥσπου νὰ ῥθει ἡ μεγάλη στιγμή, πού θὰ μιλήσει καὶ θὰ γελάσει καὶ θὰ τραγουδήσει...

—Παιδί μου, δὲν μπορῶ νὰ πῶ πῶς τὰ λόγια αὐτὰ βγῆκαν ἀπὸ τὸ στόμα μικροῦ κι ἄμυαλου παιδιοῦ. Ἀντίθετα! Μόνο μεγάλος καὶ μυαλωμένος θὰ μπορούσε νὰ μιλήσει ἔτσι! Ἐκεῖνο ὅμως, πού μὲ θάζει σὲ σκέψεις εἶναι, πῶς, ἐσύ, τόσο μικρός, σκέφτεσαι πράγματα, πού μᾶλλον μεγάλοι θὰ ἔπρεπε νὰ τὰ σκέφτονται.

—Τὴ σκλαβιά τὴν αἰσθάνεται κανεὶς, σεβαστέ μου δάσκαλε, εἴτε μικρὸς εἶναι εἴτε μεγάλος. Εἶχα μιὰ ξαδερφούλα, πού μεγαλώσαμε μαζί καὶ παίζαμε ὅλα τὰ παιδικὰ μας χρόνια μαζί. Τὴν ἀγαποῦσα σὰν ἀδερφή. Μιὰ μέρα ὅμως τὴν ἄρπαξαν οἱ τουῦρκοι καὶ τὴν ἔδωσαν σκλάβο στὸν Καπουδάν - Πασᾶ, πού εἶχε περάσει γιὰ νὰ εἰσπράξει τοὺς φόρους. “Ετυχε τὴν ὥρα ἐκείνη νὰ ῥμαι ἐκεῖ. “Ενιωσα τόση ἀγανάκτηση, τόσο πόνος καὶ τόσο μίσος, πού, ἂν δὲν μὲ κρατοῦσαν, θὰ εἶχα σκοτώσει τὸν τουῦρκο τσαούση, μὲ μιὰ πέτρα, πού εἶχα ἀρπάξει...

—Τί λές, παιδί μου! “Ὡστε ἔτσι;...

—“Ἐτσι, δάσκαλέ μου! Γι’ αὐτὸ σᾶς λέω πῶς ἡ σκλαβιά εἶναι ἴδια καὶ γιὰ μικροὺς καὶ γιὰ μεγάλους. “Ἄν ὅμως ἡμαστέ ἐλεύθεροι θὰ τολμοῦσε ὁ καθένας νὰ συμπεριφέρεται παράνομα, νὰ μᾶς ἀρπάξει τὴν περιουσία μας καὶ τ’ ἀγαπημένα μας πρόσωπα; Γι’ αὐτὸ μὲ βλέπετε τόσο σκεπτικὸ καὶ ἀμίλητο. Δὲ θ’ ἀργήσει ὅμως νὰ ῥθει ἡ μέρα Ἐκείνη! Κάτι μοῦ λέει μέσα μου πῶς δὲ θ’ ἀργήσει! Καὶ θέλω, ἐπιθυμῶ βαθιὰ νὰ εἶμαι κι ἐγὼ ἕνας ἀπ’ αὐτούς, πού θὰ φέρουν γρήγορα τὴ χαραυγὴ τῆς Μεγάλης Ἐκείνης Ἡμέρας!...

Συγκινημένος ὁ δάσκαλος, παρακολουθεῖ μὲ προσοχή πολλή τὰ λόγια τοῦ μαθητῆ του.

—Ἐμμανουήλ, παιδί μου, ὁμολογῶ ὅτι μὲ καταπλήσσεις! Πρόσεχε, γιατί εἶσαι μικρὸς καὶ οἱ μέρες πού ζοῦμε εἶναι κακές. Φοβᾶμαι, μὴ πληρώσεις ἄσχημα τὸν πρόωρο ἐνθουσιασμό σου!...

—Δάσκαλέ μου, κάνει μὲ ἔκπληξη κοιτάζοντάς τον παράξενα ὁ μικρὸς Ξάνθος, ἐσεῖς τὰ λέτε αὐτά; Ξεχάσατε, πέρυσι ἀκόμη, τί μᾶς λέγατε στὴν τάξη; «Πατρός τε καὶ μητρός καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων τιμιώτερον καὶ ἀγιώτερον ἐστὶν ἢ πατρίς...;». Ἐσεῖς, σὲ κάθε περίπτωση καὶ σὲ κάθε εὐκαιρία, δὲν μᾶς διδάσκετε ὅτι μετὰ τὸν Θεό, πρέπει νὰ ἀγαπᾶμε τὴν πατρίδα μας καὶ νὰ θυσιαζόμαστε γι' αὐτή, σὰν χρειαστεῖ; Τὰ ξεχάσατε ὅλα αὐτά;

—Ὅχι, παιδί μου, δὲν τὰ ξεχάσα, ἀλλὰ βλέπω μὲ συγκίνηση πὼς ὁ σπόρος πού ἔριξα, ρίζωσε βαθιὰ μέσα στὴν καρδιά σου, καὶ φοβᾶμαι μήπως αὐτὸς ὁ πρόωρος, ὅπως σοῦ εἶπα καὶ προηγουμένως, ἐνθουσιασμός καὶ ὁ πατριωτισμός σου, σὲ ὀδηγήσουν σὲ πράξεις, πού πιθανῶς νὰ σοῦ στοιχίσουν περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι θὰ ἔπρεπε, στὴν ἡλικία πού εἶσαι...

—Γιὰ τὴν Πατρίδα, εἶναι ἀλήθεια, δὲν ὑπολογίζει κανεὶς τίς συνέπειες. Βέβαια, δὲν μπορῶ νὰ πῶ πὼς μιλῶ στὸν καθένα καὶ ὅπου νὰ ἴναι, ὅπως μίλησα σὲ σᾶς, δάσκαλέ μου...

Πᾶμε ὅμως νὰ φύγουμε τώρα. Ὁ περίπατος στὴ θάλασσα πιστεύω νὰ ὠφέλησε κι ἐσᾶς κι ἐμένα. Πᾶμε. Ὁ πατέρας μου μοῦ παράγγειλε νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ τιμήσετε σήμερα τὸ φτωχικό μας. Θέλει, ἂν δὲν ἔχετε ἀντίρρηση, νὰ φᾶμε σήμερα μαζί. Συμφωνεῖτε;

—Δὲν ἔχω ἀντίρρηση, παιδί μου, γιατί ξέρεις πόσο ἀγαπῶ καὶ ἐκτιμῶ τὸν κύρ - Νικόλα, τὸν πατέρα σου. Πᾶ-

με τότε, γιὰ νὰ μὴ μᾶς περιμένουν. Δὲν εἶναι σωστό...

Πρὶν προφτάσουν ὅμως νὰ ξεκινήσουν, ὁ μικρὸς Ξάνθος πρόσεξε μιὰ μικρὴ παρέα —στρατιῶτες ἦσαν— ποὺ ἔρχόταν πρὸς τὸ μέρος τους.

—Δάσκαλε, κοιτάξτε ἐκεῖ!... Τοῦρκοι ἔρχονται!... εἰδοποιεῖ ψιθυριστὰ ὁ μαθητὴς τὸν δάσκαλό του.

—Μπά!... Τοῦρκοι ἀπὸ δῶ; κάνει ἔκπληκτος καὶ ὁ δάσκαλος. Καὶ ποῦ νὰ πηγαίνουν, μεσημεριάτικα;

—Φαίνεται πὼς πηγαίνουν στὴ μάντρα τοῦ «Κεκέ», στὸ Διακόφτι. Τὸ συνηθίζουν ἀπὸ ὅ,τι ἔχω ἀκούσει!... Ἐκεῖ θὰ φᾶνε καὶ θὰ πιοῦνε. Θ' ἀρπάξουν καὶ μερικὰ κατσίκια καὶ κότες καὶ θὰ φύγουν. Καθῆστε, μὴ σηκώνεστε, δὲν χρειάζεται νὰ μᾶς δοῦν. Μόλις περάσουν, τότε φεύγουμε κι ἐμεῖς.

—Σωστά, Ἐμμανουήλ, παιδί μου! Δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ ἐκθέτουμε τὴ ζωὴ μας ἄσκοπα. Οἱ τοῦρκοι, τώρα τελευταῖα, ἔχουν γίνει πολὺ καχύποπτοι. Ἄκόμα κι ἐμᾶς, ἓνα παιδί κι ἓνα γέρο ἄνθρωπο, μᾶς φοβοῦνται! Σὲ συγχαίρω, γιὰτὶ παρὰ τὴν ἡλικία σου, εἶσαι ἀρκετὰ φρόνιμος...

* * *

Ὁ μικρὸς Ἐμμανουήλ, τοῦ ὁποίου τὸν διάλογο μὲ τὸ δάσκαλό του παρακολουθήσαμε, δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν ὀραματιστὴ, τὸν ἐμπνευστὴ, τὸν οὐσιαστικὸ ἰδρυτὴ καὶ ἐμψυχωτὴ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, στὴν ὁποία πρὸ πάντων, χρωστᾶμε οἱ σύγχρονοι Ἑλληνας τὴ λευτεριά μας.

Ὁ Ἐμμανουήλ Ξάνθος γεννήθηκε στὴν Πάτμο στὰ 1772. Τὰ πρῶτα γράμματα τὰ ἔμαθε στὸ νησὶ καὶ στὴ γνωστὴ Πατμιᾶδα Σχολή, ὅπου ἄκουσε μαθήματα ἀπὸ μεγάλους δασκάλους τοῦ Γένους, ποὺ μαζί μὲ τὴ Γραμματικὴ, τὴ Δογματικὴ, τὸν Ἀριστοτέλη καὶ τὸν Πλάτωνα, τοῦ δίδαξαν ὅτι τρία εἶναι τὰ σπουδαιότερα ἰδανικὰ

*Ὁ Ξάνθος, ὁ Σκουφᾶς καὶ ὁ Τσακάλωφ ὀρκίζονται πρῶτοι
γιὰ τὸν ἀγῶνα τῆς Ἐλευθερίας.*

του ανθρώπου. Τα ιδανικά, που κλείνονται μέσα στο τρίπτυχο Θρησκεία, Πατρίδα, Οικογένεια.

Ἀνήσυχος καὶ ζωηρὸς ἀπὸ παιδί, λάτρης τῆς ἐλευθερίας ἀπὸ πολὺ νωρίς, ἀδούλωτος στὴν ψυχὴ καὶ στὸ πνεῦμα, ὁ Ἐμμανουὴλ Ξάνθος, ξεχώριζε ἔντονα ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς συνομηλίκοις καὶ συμμαθητὲς του. Ὄντας ὅμως καὶ ἀπὸ οἰκογένεια φτωχὴ, ποὺ εἶχε ἀνάγκες οἰκονομικὲς, ὑποχρεώθηκε νὰ προσγειωθεῖ καὶ νὰ ζητήσῃ τρόπο γιὰ νὰ ἐξοικονομήσῃ τὰ ἀναγκαῖα γιὰ τὴ συντήρησιν τῆ δικῆ του καὶ τῆς οἰκογένειάς του.

Ἡ Πάτμος τὴν ἐποχὴ ἐκείνη δὲν προσφερόταν γιὰ ν' ἀναπτύξῃ τις δραστηριότητες, ποὺ τὸ ζωντανὸ ἐκεῖνο παιδί ἔκρυβε μέσα του.

Στὸ Τριέστι τῆς Ἰταλίας ἀκμάζει μιὰ πατμιακὴ παρ-οικία. Ἐκεῖ καταφεύγει ὁ μικρὸς Ξάνθος καὶ καταπιάνεται μὲ τὸ ἐμπόριο, δεκαοχτῶ ὀλάκαιρα χρόνια.

Στὰ 1810 ὁ συμπατριώτης του μεγαλέμπορος τῆς Ὀδησοῦ, Βασίλειος Ξένος, τὸν καλεῖ νὰ ἀναλάβῃ τὴ διεύθυνση τοῦ ἐμπορικῆς τοῦ οἴκου. Σὰν διευθυντὴς τοῦ ἐμπορικῆς οἴκου τοῦ Ξένου ταξιδεύει πολλὰς φορὲς στὴν Κωνσταντινούπολη, στὴν Πρέβεζα, στὴν Πάργα, στὰ νησιά τοῦ Ἰονίου καὶ ὅπου ἄλλοῦ τὸν φέρνουν οἱ ἐμπορικὲς του ὑποθέσεις.

Ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὴ φιλοπατρία του καὶ ποτισμένος μὲ τις φιλελεύθερες ιδέες τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ἀποφασίζει νὰ ἐργαστεῖ τώρα ἐντονότερα γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ σκλαβωμένου Γένους. Γιὰ τὸ λόγο αὐτόν, ὅταν ἐπιστρέφει στὴν Ὀδησό, ὀργανώνει, μαζί μὲ τὸν Τσακάλωφ καὶ τὸν Σκουφᾶ ἓνα «Σύνδεσμο», μὲ σκοπὸ νὰ ἐπιτύχῃ τὴ συσπείρωση ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ Ἔθνους, γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσή του.

Γιὰ νὰ μὴ κινήσουν τις ὑποψίες τῆς Τουρκίας, ἀλλὰ καὶ τῆς Ρωσίας, κάλυψαν τὸ «Σύνδεσμο» αὐτὸν κάτω

ἀπὸ τὸ ὄνομα «Φιλικὴ Ἑταιρεία». Τὸ μυστικὸ Στρατηγεῖο τῆς Ἑταιρείας ἐγκαταστάθηκε στὸ σπίτι τοῦ Ξάνθου, στὴν Κωνσταντινούπολη. Ἀπὸ κεῖ στάλθηκε σὰν ἐκπρόσωπος τῆς Ἑταιρείας στὴν Πετρούπολη, γιὰ νὰ βρεῖ τὸν κατάλληλο ἀρχηγό, πὺ θὰ ἔπρεπε νὰ μπεῖ ἐπικεφαλῆς τῆς Ἑταιρείας καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀγώνα.

Ζητᾶ ἀκρόαση ἀπὸ τὸν ὑπασπιστὴ τοῦ Τσάρου, Ἀλέξανδρο Ὑψηλάντη, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν δέχεται στ' ἀρχοντικό του:

—Χαιρετῶ, Ὑψηλότατε, τὸν ἔνδοξον ἀπόγονον τῆς λαμπρᾶς οἰκογενείας τῶν Ὑψηλάντων Πριγκήπων!

—Καλῶς ὠρίσατε, κύριε, τὸν ὑποδέχεται φιλόφρονα ὁ Ὑψηλάντης. Ἀπὸ ποῦ εἴσθε καὶ διὰ ποίους λόγους ἦλθατε εἰς τὴν Πετρούπολιν;

—Εἶμαι ἀπὸ τὴν νῆσον Πάτμον καὶ ἔρχομαι ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν δι' ἐμπορικὰς ὑποθέσεις.

—Πῶς περνοῦν οἱ ὁμογενεῖς ἐκεῖ; Ὁ ζυγὸς τῆς τουρκικῆς τυραννίας εἶναι θαρὺς ἐκεῖ, ὅπως καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος; ρωτᾶ μὲ ἐνδιαφέρον ὁ πρίγκηπας.

—Παντοῦ, δυστυχῶς, οἱ τοῦρκοι τυραννοῦν τοὺς ἀτυχεῖς Ἕλληνας καὶ ἡ τυραννία ἔχει καταστήσει ἀνυπόφορος.

—Γιατί καὶ οἱ Ἕλληνες δὲν προσπαθοῦν νὰ ἐνεργήσουν, ὥστε, ἂν δὲν ἡμποροῦν νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὸν ζυγόν, τουλάχιστον νὰ τὸν ἐλαφρώσουν;

—Ἄχ, πρίγκηψ, μὲ ποῖα μέσα καὶ μὲ ποίους ὁδηγοὺς νὰ ἐνεργήσωσιν οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνες τὴν βελτίωσιν τῆς πολιτικῆς των καταστάσεως; Αὐτοὶ ἔχουν ἐγκαταλειφθεῖ ἀπὸ ἐκείνους, πὺ θὰ ἡμποροῦσαν νὰ τοὺς ὁδηγήσουν. Διότι ὅλοι οἱ καλοὶ ὁμογενεῖς καταφεύγουν εἰς ξένους τόπους καὶ ἀφήνουν τοὺς συμπατριώτας των ὀρφανούς. Νά! Ὁ Κόμης Καποδίστριας ὑπηρετεῖ τὴν Ρωσίαν. Ὁ μακαρίτης ὁ πατήρ σας κατέφυγε καὶ αὐτὸς ἐδῶ καὶ ὁ Καρατζᾶς εἰς τὴν Ἰταλίαν. Καὶ σεῖς ἀκόμη ὁ ἴδιος ὑπηρετεῖτε

τὴν Ρωσίαν καὶ ἐχάσατε πρὸς χάριν τῆς τὴν δεξιάν σας χεῖρα!...

—Ναί, θέβαια, δίκαιον ἔχετε, ἔκανε σκεπτικὸς ὁ Ὑψηλάντης.

—Καὶ ἄλλοι ἀκόμη, ἐξ ἴσου καλοὶ, ἔχουν ἐγκαταλείψει τὴν δυστυχῆ χώραν μας καὶ καταφεύγουν εἰς τὴν χριστιανικὴν Εὐρώπην, ὅπου μένουν, χωρὶς νὰ φροντίζουν διόλου διὰ τοὺς δυστυχεῖς ἀδελφούς των!

—Ἄν ἐγὼ ἐγνώριζον ὅτι οἱ ὁμογενεῖς μου εἶχον ἀνάγκην ἀπὸ ἐμὲ καὶ ἐσκέπτοντο ὅτι ἤμποροῦσα νὰ συντελέσω εἰς τὴν εὐτυχίαν των, σᾶς λέγω ἐντίμως ὅτι μὲ πολλὴ προθυμίαν θὰ ἔδίδα καὶ τὴν περιουσίαν μου καὶ τὴν ζωὴν μου δι' αὐτούς.

—Πρίγκηψ —σηκώνεται ἐνθουσιασμένος ὁ Ξάνθος— ἂν αὐτὰ ποῦ μοῦ λέγετε εἶναι ἀληθινά, σᾶς παρακαλῶ δῶστε μου τὴν χεῖρα σας, ὥστε νὰ βεβαιωθῶ γιὰ τὰ ὅσα μοῦ εἶπατε!...

—Μάρτυς μου ὁ Θεός, κύριε Ξάνθε —συνεχίζει μὲ ἐπίσημο τόνο ὁ Ὑψηλάντης— ὅτι ὅλα ὅσα σᾶς εἶπα εἶναι ἀληθῆ καὶ θγαίνουν ἀπὸ τὴν καρδίαν μου. Σᾶς δίδω, λοιπόν, τὴν χεῖρα μου, διὰ νὰ βεβαιωθεῖτε ὅτι λέγω τὴν ἀλήθειαν!...

Ὁ Ξάνθος δὲν μπορεῖ νὰ κρατήσῃ τὴν συγκίνησή του:

—Πρίγκηψ!... Ἄν θάλω τὴν χεῖρα μου εἰς τὸν κόλπον μου, θὰ ἰδεῖτε νὰ θγάζω ἀπὸ μέσα, ὄχι ἐμπορικὰ γράμματα, ἀλλὰ ἓνα σπαθί. Ἐνα σπαθί, ἐπάνω εἰς τὸ ὅποῖον θὰ ὀρκιζόταν αὐτός, ποῦ θὰ εἶχε τὴν σιδηρὰν θέλησιν καὶ τὴν ἀνδρείαν καρδίαν νὰ δεχθῆ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀγῶνος διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν σκλάβων ἀδελφῶν μας...

—Μὰ τέλος πάντων ποιός εἶσθε, κύριέ μου; ρωτᾷ τώρα μὲ ἀπορία ὁ Ὑψηλάντης. Μὲ καταπλήσσετε! Μοῦ εἶ-

πατε ὅτι εἶσθε ἔμπορος καὶ ὅτι δι' ἔμπορικὰς ὑποθέσεις ἦλθατε εἰς τὴν Πετρούπολιν. Τώρα μοῦ λέγετε ὅτι ἀντὶ ἔμπορικῶν γραμμάτων ἔχετε μέσα εἰς τὸν κόλπον σας ἓνα σπαθί... Δὲν ἠμπορῶ νὰ σᾶς καταλάβω!...

—Θὰ μὲ καταλάβετε, Πρίγκηψ, ὅταν σᾶς εἰπῶ ὅτι δὲν εἶμαι ἀπλῶς ἔμπορος, ἀλλὰ ὁ Ἐμμανουήλ Ξάνθος, ἀπὸ τοὺς ἰδρυτὰς τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, τῆς ὁποίας σὰν ἐκπρόσωπος ἔρχομαι νὰ σᾶς προσφέρω τὴν ἀνωτάτην ἀρχήν, καθὼς καὶ ὅλου τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος!

—Τί μοῦ λέτε, κύριε Ξάνθε! Εἶσθε, λοιπόν, ἐκπρόσωπος τῆς Ἑταιρείας αὐτῆς, πού ἔχει ἀναστατώσει κυριολεκτικῶς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην καὶ ἔρχεσθε νὰ μοῦ προσφέρετε τὴν ἀρχηγίαν της!... Μὰ αὐτὸ εἶναι πολὺ μεγάλη τιμὴ δι' ἐμέ! Καὶ μὲ συγκινεῖ βαθύτατα!... Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὴ τὴν στιγμὴν ἢ συγκίνησις δὲν μοῦ ἐπιτρέπει νὰ συζητήσω περισσότερο διὰ τὸ θέμα αὐτό, θὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ ἐπανέλθετε αὔριον.

—Πολὺ εὐχαρίστως, Πρίγκηψ! Εἶμαι ὑπερήφανος διὰ τὴν ἐπιτυχίαν μου αὐτὴν. Σᾶς χαιρετῶ, Ὑψηλότατε!...

—Χαίρετε, κύριε Ξάνθε, καὶ καλὴν τύχην εἰς τὴν δυστυχῆ πατρίδα μας.

* * *

“Ὑστερα ἀπ’ τὴν συνάντησιν αὐτὴ τὰ γεγονότα ἀρχισαν νὰ ἐξελίσσονται ὁμαλὰ καὶ ἡ συνεργασία τοῦ Ξάνθου μὲ τὸ νέο ἀρχηγὸ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ τοῦ Ἀγῶνα, εἶναι θαυμαστή. Ὁ Ξάνθος γίνεται τὸ δεξιὸ χέρι τοῦ Ὑψηλάντη. Ὁ ἰδιαίτερος γραμματέας καὶ ὑπασπιστὴς του.

Τρέχει δεξιὰ, ἀριστερά, σὲ βοριά καὶ σὲ νοτιὰ καὶ σὰν πραγματικὸ λιοντάρι θρυχιέται γιὰ τὴ λευτεριά, σὲ μυστικὰς συγκεντρώσεις, ἐμψυχώνοντας τοὺς πάντες, γιὰ τὴν ἀποτίναξιν τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ. Ξοδεύει ὅλην τὴν

περιουσία. Ἐγκαταλείπει τὶς ἐργασίες του καὶ αὐτὴ ἀκόμη τὴν οἰκογένειά του καὶ παρὰ λίγο νὰ θυσιάσει καὶ τὴ γυναίκα του, ἐπειδὴ ἔτυχε, κατὰ σύμπτωση, νὰ μάθει τὸ μυστικὸ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας.

Παίρνει μέρος σὲ πολλὰς μάχες. Τὸ θλαστάρι τῆς Πάτμου, ποὺ ὄραματίστηκε τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Πατρίδας, ἐμπνευσμένο ἀπ' τὸ φιλελεύθερο πνεῦμα τῆς Πατριάδας καὶ τὸ ὄραμα τῆς ἀντικρινῆς Ἰωνίας καὶ τῆς Μυκάλης, βλέπει τὰ ὄνειρά του νὰ πραγματοποιῶνται.

Παρόλο ὅμως ποὺ πρόσφερε τὴν οὐσιαστικότερη συμβολὴ στὴν ἀπελευθέρωση τῆς Πατρίδας, δὲν μένει νὰ ἀπολαύσει τὰ ἀγαθὰ τῶν θυσιῶν του. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση ἀποτραβιέται, ἄγνωστος, στὴ Ρουμανία, ὅπου ζεῖ σὲ ἀφάνεια, μέχρι τὰ 1834, ὅποτε ἓνας παλιὸς συνεργάτης του, νομίζοντας πὼς εἶχε πεθάνει, τὸν συκοφάντησε γιὰ κατάχρηση χρημάτων τῆς Ἑταιρείας.

Μαθαίνοντας τὴ συκοφαντία κατεβαίνει στὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα καὶ γράφει τὰ περίφημα «Ἀπομνημονεύματά» του, μὲ τὰ ὁποῖα ἀναιρεῖ ὅλες τὶς συκοφαντίες.

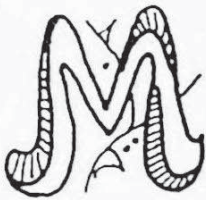
Ἐπειτα ἀπ' αὐτό, ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἀγώνα τοῦ ἀπέβειμε τὸ μεγαλύτερο παράσημο τῆς ἐποχῆς καὶ μιὰ ἀμοιβή, τὴν ὁποία δὲν ἔλαβε ποτέ.

Πέθανε φτωχός, ὅπως φτωχὸς εἶχε γεννηθεῖ. Ἀλλὰ ἔμεινε γιὰ πάντα μεγάλος καὶ μὲ πλούσια μνήμη, μέσα στὶς καρδιὰς τῶν Ἑλλήνων καὶ ὄλων τῶν φιλελελεύθερων ἀνθρώπων.

Τὰ ὅστα του ἔχουν μεταφερθεῖ στὴν ἰδιαίτερη πατρίδα του, τὴν Πάτμο, ποὺ τὸν τιμᾷ σὰν τὸ πιὸ μεγάλο καὶ ἐνδοξότερο παιδί της.

Τὸ τσοπανόπουλο τῆς Δημητσάνας

(Ὁ Ἐθνομάρτυρας Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε΄)

ΕΣΑ ΣΤΙΣ ΒΑΘΥΣΚΙΩΤΕΣ κοιλάδες καὶ τὰ θεόρατα δασωμένα βουνὰ τῆς Ἀρκαδίας, ἐκεῖ στὸ πλατανόφυλλο τοῦ Μοριᾶ, ὅπου μυρτιές, κισσοὶ καὶ κλιματσίδες κι ἄμυγδαλιές σμίγουν σ' ἓνα μυροβόλο ἀγκάλιασμα, καὶ τὸ νερὸ ἀνασταίνει χειμῶνα - καλοκαίρι τὶς φυλλωσιές, θρίσκεται ἡ Δημητσάνα.

Στὴ μικρὴ μὰ δοξασμένη τούτη πόλη γεννήθηκε ἓνα ἀγόρι, πὺ πῆρε τὸ ὄνομα Γεωργάκης, γιὸς τοῦ Ἰωάννη Ἀγγελόπουλου καὶ τῆς Ἀσημίνας.

Ὁ φτωχὸς βοσκὸς πατέρας δὲν ἔχει τὸν τρόπο νὰ στείλει τὸν Γεωργάκη, πὺ δείχνει μεγάλο ζῆλο γιὰ γράμματα, νὰ σπουδάσει σὲ κάποια ἀπὸ τὶς λίγες σχολές τῆς ἐποχῆς. Τὸν ἔχει κοντά του γιὰ νὰ τὸν βοηθάει στὴ βοσκή.

Τὸ χωριατόπουλο τῆς Δημητσάνας, θρεμμένο μέσα στὸν καθαρὸν ἀέρα τῶν βουνῶν τῆς Ἀρκαδίας καὶ θεριεμένο σὰν τὰ θεόρατα πλατάνια τῶν λαγκαδιῶν τῆς πατρίδας του, δείχνει μεγαλύτερο στὴν ἡλικία ἀπὸ ὅσο εἶναι. Τὰ λίγα κολλυβογράμματα, πὺ τοῦ ἔχε μάθει ὁ ἱερο-

δάσκαλος στὸ «Κρυφὸ Σχολειὸ» εἶναι ἀρκετὰ γιὰ νὰ μπορεῖ, τὶς ὥρες πού, κάτω ἀπὸ μιὰ λεύκα ἢ ἓνα πλατάνι, φυλάει τὰ πρόβατα τοῦ πατέρα του, νὰ διαβάσει μέσα στὴ μοναξιά.

Σήμερα, ἀφοῦ βαρέθηκε νὰ παίξει μὲ τὴ φλογέρα του λυπητεροὺς σκοπούς, βάλθηκε νὰ διαβάσει λίγο. Τί νὰ διαβάσει ὅμως;

Σὰν τί ἄλλο μποροῦσε νὰ διαβάσει ἓνα σκλαβόπουλο, στὰ δέκα ἐκεῖνα χρόνια, πού, παρὰ τὴν ἡλικία του, νιώθει μέσα του τὸ βάρος τῆς σκλαβιάς; Τί ἄλλο θὰ μποροῦσε νὰ διαβάσει παρὰ τὴν ἴδια τὴν ψυχὴ του, τὴν ψυχὴ τοῦ σκλαβωμένου ραγιά;

Μέσα σ' ἓνα Ὀχτωήχι, πού κρατᾶ πάντοτε μαζί του, κάποιος αἰσιόδοξος ρωμιὸς ἔχει γράψει τέσσερις στίχους, πού ζωντανεύουν τὰ ὄνειρα καὶ τὶς ἐλπίδες τοῦ δουλωμένου Γένους.

Λυπημένος γιὰ τὴν κατάντια τῆς πιὸ ἔνδοξης Φυλῆς —ἔτσι τοῦ εἶχε μάθει ὁ ἱεροδάσκαλος— κι ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸ νόημα τῶν στίχων, ἀρχίζει νὰ διαβάσει, κάπως δυνατὰ, σὰ νὰ ἴναι δυνατὸ ν' ἀκούσουν ὅλοι οἱ ραγιάδες:

«Ἀκόμα τούτ' ἢ ἀνοιξη, ραγιάδες, ραγιάδες,
τοῦτο τὸ καλοκαίρι, καημένη Ρούμελη
ὅσο νὰ ῥθεῖ ὁ Μόσκοβος, ραγιάδες, ραγιάδες,
νὰ φέρει τὸ σεφέρι, Μωριά καὶ Ρούμελη...».

Μύριες σκέψεις καὶ συναισθήματα πλημμυρίζουν τὸ μυαλὸ καὶ τὴν καρδιά τοῦ μικροῦ Μωραῖτη. Χωρὶς νὰ τὸ καταλάβει καὶ ὁ ἴδιος ἀρχίζει νὰ μονολογεῖ, λὲς καὶ κουβεντιάζει μὲ κάποιο σύντροφο:

—Ἀκόμα τούτ' ἢ ἀνοιξη, τοῦτο τὸ καλοκαίρι!... Ἔ, καημένε ραγιά!... Πόσες ἀνοιξες καὶ πόσα καλοκαίρια πέρασαν καὶ θὰ περάσουν ἀκόμα!... Ὅσο νὰ ῥθεῖ, λέει, ὁ

Μόσκοβος... "Έμ, Μόσκοβος εἶναι μοναχὰ τὸ καριοφίλι τοῦ κλέφτη, ραγιᾶ!...

Ὁ "Ἐκτορας, τὸ πιστὸ τσοπανόσκυλο, γαύγισε ἀνήσυχο. Τὰ μεγάλα φωτερὰ του μάτια προσπαθοῦν νὰ διακρίνουν μέσα στὶς λόχμες τὸν κίνδυνο, ποὺ παραμονεύει. "Ἐνα ξερὸ τρίξιμο ἀπὸ χαμόκλαδα τὸν κάνουν νὰ ἀγριέψει ἀκόμα περισσότερο.

—Τί εἶναι, ὄρὲ "Ἐκτορα; Τί συμβαίνει καὶ γαυγίζεις ἔτσι; Λύκος ἢ ἄλεπού;

Στὴν ὥρα προβαίνει ἀπὸ τὸ μονοπάτι ἕνας γερο - καλόγερος. Ὁ Γεωργάκης καλεῖ τὸ σκύλο νὰ ἡσυχάσει. Τὸ ζῶο ὑπακούει, παρακολουθώντας ὅμως ταυτόχρονα, ὑποψιάρικα, τὸν νεοφερμένο.

—Ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ νὰ εἶναι μαζί σου, παιδί μου, εἶπε πλησιάζοντας.

—Καλῶς τὸν παπούλη!... Πῶς θρέθηκες σ' αὐτὰ τὰ λημέρια; Φαίνεσαι καὶ κουρασμένος! "Ἐλα κάθησε νὰ ξαποστάσεις... "Ἐκτορα!... Φρόνιμος!...

—Νά 'σαι καλά, παιδί μου, εἶπε καὶ κάθησε.

Θεὸς νὰ σοῦ πῶ τώρα πῶς θρέθηκα σ' αὐτὰ ἐδῶ τὰ λημέρια; "Ἄκου, λοιπόν, ἀλλὰ νὰ ξέρεις ἕνα πράμα: μέσα σ' αὐτὰ τὰ γερασμένα στήθια κρύβεται μιὰ καρδιά ἐλληνική. Γι' αὐτὸ καὶ ἄκουσε μὲ προσοχή. Εἶμαι καλόγερος στὸ μοναστήρι τοῦ Προφήτη Ἡλίας, σ' ἐκείνη ἐκεῖ τὴν πλαγιά.

—Τὸ ξέρω τὸ μοναστήρι...

—Βγῆκα, λοιπόν, νὰ κάνω ἕνα γύρο στὸ λόγγο. "Ἄκουσα μιὰ φλογέρα νὰ παίζει λυπητερὰ. Εἶπα: κανένας πονεμένος θά 'ναι. "Ἄς πάω νὰ τόνε βρῶ. Σὰν κόντευα, σταμάτησε ἡ φλογέρα. "Ἄκουσα κουβέντα καὶ πίστεψα πῶς θά 'τανε καμιὰ συντροφιά ἀπὸ βοσκούς, ἀφοῦ τὰ πρόβατα θόσκουνε γύρω.

Προχώρησα καὶ εἶδα πῶς ἦσυνα μοναχὸς καὶ παρα-

μίλαγες. Τ' ἄκουσα ὅσα ἔλεγες. Κατάλαβα πὼς πρέπει νὰ ᾽σαι πραγματικὸς ρωμιὸς καὶ πλησίασα. Θέλησα νὰ σὲ γνωρίσω ἀπὸ κοντὰ καὶ νὰ σοῦ πῶ νὰ ᾽χεις τὰ μάτια σου τέσσερα, γιατί στὰ χρόνια ποὺ ζοῦμε, ἀκόμα καὶ τὰ δέντρα ἔχουνε αὐτιά. Οἱ τοῦρκοι ἔχουνε παντοῦ σπιούνους. Εἶσαι μικρὸ παιδί καὶ εἶναι κρίμα νὰ σὲ χαλάσουνε. Τί θι-θλίο εἶν' αὐτό;

—'Οχτωήχι.

—Ξέρεις γράμματα;

—'Οχι τόσα, ὅσα θὰ ᾽θελα νὰ ξέρω, Γέροντα.

—Θέλεις, στ' ἀλήθεια νὰ μάθεις πολλὰ γράμματα;

—'Όσο γίνεται πιὸ πολλὰ! Δὲ θέλω νὰ θόσκω σ' ὅλη μου τὴ ζωὴ πρόβατα, ἔκανε μὲ παράπονο τὸ μικρὸ τσοπανόπουλο. Θέλω νὰ μάθω γράμματα πολλὰ καὶ γιὰ μένα καὶ γιὰ νὰ μπορέσω νὰ κάνω κάτι κι ἐγὼ στοὺς ραγιάδες, ποὺ ἐξὸν ἀπὸ τὴ σκλαβιά, τοὺς θαμπώνει τὰ μάτια καὶ ἡ σκοτεινιά τῆς ἀγραμματοσύνης... Μονάχα σὰ μάθουμε πολλὰ οἱ σκλάβοι θὰ λευτερωθοῦμε...

—'Ε!... Τί ἀκούω;... Ἐσὺ μίλησες ἔτσι, παιδί μου; Πρῶτη φορά μου ἀκούω παιδί στὴν ἡλικία σου νὰ μιλᾷ τόσο μυαλωμένα!... Εὔγε!...

—'Ο παπα - Ἄντρεας μᾶς τά ᾽λεγε αὐτὰ στὸ Κρυφὸ Σχολεῖο. Αὐτός, δὲν μᾶς μάθαινε μοναχὰ τὴν Ἄλφαβήτα καὶ νὰ διαθάζουμε... Μᾶς ἔλεγε: «Παιδιά μου, ἐφ' ὅσον ὁ ραγιάς δὲν ἀνοίξει τὰ μάτια στὸ φῶς τῆς θεογνωσίας καὶ τῆς Πατρίδας καὶ ἐφ' ὅσον δὲ στηριχτεῖ στὶς δικές του δυνάμεις, μὰ περιμένει ἀπὸ τοὺς ξένους νὰ τότε συνδράμουνε, θὰ μείνει γιὰ πάντα ραγιάς!...». Τὰ λόγια του αὐτὰ εἶναι μέσα δῶ γραμμένα. Κι ἔδειξε τὸ στῆθος του στὸ μέρος τῆς καρδιάς.

—Παιδί μου, τί νὰ σοῦ πῶ; Μὲ ξαφνιάζεις!... Ἐξω ἀπὸ τὴν ἀγάπη σου γιὰ τὴν Πατρίδα, ποὺ κρύβεις μέσα σου, ἔχεις καὶ πολλὴ ἐξυπνάδα!... Καὶ πάλι εὔγε σου!...

—Σ' εὐχαριστῶ, ἅγιε Γέροντα, γιὰ τὰ λόγια σου. Μόνο ποῦ ἀντὶ νὰ μοῦ κάνουνε καλό, μοῦ πληγώνουνε τὴν καρδιά...

—Γιατί, παιδί μου;... ἔ... δὲ μοῦ 'πες τ' ὄνομά σου...

—Γεωργάκης... τοῦ Γιάννη τ' Ἀγγελόπουλου.

—Τοῦ Γιάννη τ' Ἀγγελόπουλου; ξαφνιάστηκε ὁ καλόγερος.

—Ναί.

—Τὸν πατέρα σου τότε γνωρίζω!... "Ἐχει τόσο μεγάλο καὶ τόσο καλὸ παιδί ὁ Γιάννης;... "Ἐχω χρόνια νὰ τότε δῶ. Κάποτε ἐρχότανε στὸ μοναστήρι μὲ τὴ μητέρα σου τὴν... Ἀσημίνα. Ἀσημίνα δὲν τήνε λένε, θαρρῶ;

—Ναί. Ἀλλὰ τώρα ποῦ νὰ εὐκαιρήσει ὁ ἔρμος. Εἴμαστε οἰκογένεια! Τέσσερα παιδιά! Πῶς νὰ τὰ φέρει γύρα; Καὶ ποῦ καιρὸς γιὰ προσκύνημα στὸ μοναστήρι! Γι' αὐτὸ κι ἐγώ, ποῦ εἶμαι ὁ μεγαλύτερος, τότε βοηθῶ, ὅσο γίνεται στὴ βοσκή, γιὰ νὰ προφταίνει νὰ καταπιάνεται μὲ τὶς ἄλλες του δουλειές.

—Δὲν μοῦ λές, Γεωργάκη, ἐκεῖνος θέλει νὰ σὲ μάθει γράμματα;

—Θέλει, Γέροντά μου, μὰ δὲν μπορεῖ ὁ δόλιος. Δὲν ἔχει τὴ δύναμη. Κι ἐγώ τοῦ 'μαι χρειαζούμενος στὴ δουλειά.

—Μὴ σὲ γνοιάζει... Θὰ μιλήσω ἐγώ στὸν πατέρα σου! Σοῦ ὑπόσχομαι νὰ βρῶ ἐγώ τὸν τρόπο νὰ μάθεις γράμματα κι ἄλλα. Ὑστερα θὰ σὲ στείλω σὲ μιὰ μεγάλη σχολὴ γιὰ νὰ σπουδάσεις ἀκόμη περισσότερο.

—"Ἄν τὰ καταφέρεις, παπούλη, θὰ νιώσω γιὰ σένα ἀληθινὴ εὐγνωμοσύνη! Δὲν θὰ σὲ ξεχάσω ποτέ! Θὰ παρακαλῶ πάντα τὸ Θεὸ νὰ σοῦ χαρίσει τὸν Παράδεισο, ποῦ πόθησες!

—Ὁ Θεός, Γεωργάκη, θὰ μᾶς βοηθήσει νὰ πετύχουμε στὶς προσπάθειές μας. Θέλω νὰ σὲ βοηθήσω, γιὰτὶ κά-

τι σὰν νὰ μοῦ λέει, πὼς τὸ τσοπανόπουλο, ποὺ συνάντησα σήμερα σ' αὐτὸ τὸ λόγγο, ἔχει μεγάλο προορισμὸ ἀνάμεσα στὸ σκλαβωμένο Γένος μας... Φεύγω. Ἔχε τὴν εὐχὴ τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ δική μου, καλὸ μου παιδί...

—Νὰ πᾶς στὸ καλὸ, Γέροντα καὶ ὁ Θεὸς νὰ εὐλογεῖ τὸ δρόμο σου! Νὰ πᾶς στὸ καλὸ...

Μόλις γύρισε ἀπ' τὴ βοσκὴ τὴν ἡμέρα ἐκείνη ὁ Γεωργάκης, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀναπάντευη συνάντησή του μὲ τὸν καλόγερο τ' "Αη - Λιά, γιομάτος χαρὰ, ἔτρεξε στὴ μητέρα του:

—Μάνα!... Μάνα!... φωνάζει πρὶν ἀκόμη μπεῖ καλὰ - καλὰ στὴν αὐλόπορτα.

—Τί θές γιόκα μου;

—Μάνα, ἔχω νὰ σοῦ πῶ κάτι πολὺ εὐχάριστο!... Θὰ μάθω γράμματα, πολλὰ γράμματα! φωνάζει καὶ πάλι παρασυρμένος ἀπὸ τὸν παιδικὸ ἐνθουσιασμὸ του, ὁ Γεωργάκης.

—Καὶ πῶς θὰ τὰ μάθεις, παιδί μου; Σὲ ποιό σχολειό;

—Ἐνας καλόγερος, μάνα, ποὺ ἀπάντησα στὸ λόγγο, μοῦ ἔπε πὼς πρέπει νὰ μάθω γράμματα πολλὰ, γιατί, λέει, κάτι μέσα του τοῦ ψιθύρισε, σὰ μὲ εἶδε, πὼς ἐγὼ θὰ κάνω πολλὰ πράγματα γιὰ τὴν πατρίδα!

—Ναί, παιδί μου; Περίεργο!... καὶ συνέχισε μονολογώντας: «Λές νὰ ἴναι σημαδιακὸ τὸ ὄνειρο»;

—Τί λές, μάνα;

—Τίποτα, παιδί μου... Νὰ κάτι δικό μου ἔλεγα... Καὶ δὲ μοῦ λές, ποιός εἶναι αὐτὸς ὁ καλόγερος;

—Ἀπ' τὸ μοναστήρι τ' "Αη - Λιά εἶναι.

—Ἄ!... Θὰ ἴναι ὁ πάτερ Δανιήλ... Μὰ αὐτὸν τὸν ξέ-

ρουμε κι ἐγὼ κι ὁ πατέρας σου. Πιὸ παλιὰ πηγαίναμε τακτικὰ στὸ μοναστήρι του ν' ἀνάψουμε κάνα κερί.

—Ναί, μοῦ τό 'πε καὶ κείνος. Καὶ θὰ 'ρθει, λέει νὰ βρεῖ τὸν πατέρα καὶ νὰ τοῦ μιλήσει. Λές νὰ μὴ θέλει ὁ πατέρας;

—Τί λές, παιδάκι μου; Ἐκεῖνος ξέρεις καλὰ πὼς ἤθελε νὰ μάθεις γράμματα. Ἀλλὰ νά, δὲν ἔχουμε βλέπεις τὸν τρόπο. Γιὰ νὰ δοῦμε τί θὰ μιλήσουνε μὲ τὸν καλόγερο...

—Ἐσύ, μάνα, θὰ μὲ δυσκολέψεις, ἂν γίνει ἀνάγκη νὰ φύγω;

—Γεωργάκη μου, τὸ ξέρεις πόσο θὰ μᾶς κοστίσει, ἂν χρειαστεῖ νὰ φύγεις! Ὅμως μπορῶ νὰ μὴ θέλω κάτι ποὺ θὰ 'ναι γιὰ τὸ δικό σου τὸ καλὸ καὶ τῆς πατρίδας; Ὅχι, Γεωργάκη μου, δὲν θὰ φέρω ἀντίλογο καὶ θὰ προσπαθήσω, μάλιστα, νὰ πείσω καὶ τὸν πατέρα, ἂν τύχει κι ἔχει κάποιον δισταγμό.

—Σ' εὐχαριστῶ, μάνα, πολὺ σ' εὐχαριστῶ, εἶπε τὸ παιδί κι ἀγκάλιασε στοργικὰ τὴν ἀπλοϊκὴ καὶ φιλόστοργη μητέρα του.

* * *

Ποιὸς θὰ μπορούσε νὰ φανταστεῖ ποτὲ πὼς τὸ βοσκόπουλο τῶν ἀρκαδικῶν βουνῶν θὰ διαδραμάτιζε σημαντικότερο ρόλο στὴ Μεγάλῃ Ἐπανάστασι τοῦ 1821; Ὁ καλόγερος τοῦ Ἀη - Λιά θὰ πρέπει νὰ 'ταν προφήτης, ὅταν ἔλεγε πὼς εἶχε τὴν προαίσθησι ὅτι τὸ παιδί αὐτὸ εἶχε νὰ ἐπιτελέσει ἕναν σπουδαῖο προορισμό.

Ὁ Θεὸς τὸν εἶχε προορίσει ὄχι μονάχα γιὰ ἀρχηγὸ τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ γιὰ Ἐθνάρχη ὅλων τῶν ὑποδούλων χριστιανικῶν λαῶν καὶ πρωτομάρτυρα τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας.

Ὁ καλόγερος τ' Ἀη - Λιά, ἀφοῦ μίλησε μὲ τὸν πα-

Ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε΄ σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς χαρακτηριστικώτερες
καὶ πρὸ γνωστὲς ἀπεικονίσεις του.

τέρα τοῦ Γεωργάκη, τὸν ἔπαιρνε πρῶτα στὸ μοναστήρι τρεῖς μέρες τὴ βδομάδα γιὰ νὰ τοῦ μάθει ἀκόμα ὅσα γράμματα χρειαζόταν ὥστε νὰ συνεχίσει σὲ ἀνώτερη σχολὴ καὶ μετὰ τὸν ἔστειλε στὸ "Ἁγιον" Ὄρος, στὴν γνωστὴ τότε Ἀθωνιάδα σχολή. Ἀφοῦ τέλειωσε ἐκεῖ, ὁ Γεωργάκης πῆγε στὴν Ἀθήνα, ἔπειτα στὴ Σμύρνη καὶ στὴ συνέχεια στὴν Πάτμο, ὅπου δίδασκαν τότε περίφημοι καὶ φημισμένοι διδάσκαλοι τοῦ Γένους.

Σὰν ξαναγύρισε στὴ Σμύρνη ὁ Μητροπολίτης Προκόπιος τὸν χειροτόνησε διάκονο καὶ τὸν προήγαγε ἀμέσως σὲ ἀρχιδιάκονο τῆς μητροπόλεως. Ὁ Γεωργάκης Ἀγγελόπουλος εἶναι τώρα ὁ Γ ρ η γ ὀ ρ ι ο ς, πὺ ἀρχισε νὰ ἐργάζεται μὲ ζῆλο γιὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν ἀνακούφιση τῶν δεινοπαθούτων ραγιαδῶν.

Γρήγορα χειροτονήθηκε πρεσβύτερος καὶ διορίστηκε Πρωτοσύγκελλος τῆς Μητροπόλεως Σμύρνης. Πολλὲς φορές, ὅταν ἀπουσίαζε ὁ Μητροπολίτης ἀπὸ τὴ Σμύρνη, τὸν ἀναπλήρωνε, σὰν Ἐπίτροπός του, καὶ δὲν ἔχανε τὴν εὐκαιρία νὰ χρησιμοποιεῖ τὰ πνευματικὰ καὶ ἡγετικά του προσόντα καὶ χαρίσματα.

Στὰ 1785, ὁ προστάτης του, Μητροπολίτης Σμύρνης, ἐκλέγεται Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης καὶ ὁ Γρηγόριος ἀναδεικνύεται διάδοχός του στὴ Σμύρνη. Ἡ δράση τοῦ νέου Μητροπολίτη εἶναι ἀξιοζήλευτη ἀπὸ κάθε ἄποψη. Φροντίζει γιὰ τὴν ἀνύψωση τοῦ κλήρου καὶ τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς, μὲ κηρύγματα καὶ φιλανθρωπικὲς ὀργανώσεις. Κτίζει νέα σχολεῖα καὶ ὀργανώνει τὰ παλιά. Ἐνισχύει ἄπορους μαθητὲς καὶ γενικὰ ὅσους ἔχουν ἀνάγκη.

Σὰν ἐπιθράβευση ὅλης αὐτῆς τῆς δραστηριότητάς του ἔρχεται ἡ ὁμόφωνη ἐκλογή του ὡς Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου.

Ἀπὸ τὴ στιγμή αὐτὴ ἀρχίζει ἡ ἔνδοξη καὶ παραγμένη σταδιοδρομία τοῦ Γρηγορίου, σὰν προκαθημένου τῆς

Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Τρεῖς φορές πατριαρχεῦει καὶ τρεῖς φορές ἐξορίζεται ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

“Ὅταν κηρύχθηκε ἡ Ἐπανάσταση τοῦ 1821, ὁ Πατριάρχης θεωρήθηκε ὁ κύριος ὑπεύθυνος καὶ ὑπαίτιος καὶ θὰ συλληφθεῖ τὴν ἡμέρα τοῦ Πάσχα μὲ τὴν κατηγορία ὅτι ἦταν ἀνάξιος τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, ἀχάριστος πρὸς τὴν Ὑψηλὴ Πύλη καί... ἄπιστος!

* * *

Σὰν τὸν χειρότερο κακοῦργο, ὀδηγεῖται στὰ μπουντρούμια, ἢ κορυφὴ τῆς Ὁρθοδοξίας! Ὁ Σουλτάνος Μαχμούτ, νομίζοντας πὼς μπορεῖ νὰ μειώσῃ τὸ ἠθικὸ τῶν χριστιανῶν, νὰ τοὺς ἀποθαρρύνῃ καὶ νὰ καταπνίξῃ τὴν Ἐπανάσταση, σκέφτεται νὰ ἐξευτελίσει τὴν Ἐκκλησία. Στὸ σημεῖο πού ξέρει πὼς πονοῦν ὅλοι οἱ ραγιαδες. Τὴ μητέρα πού τοὺς θήλασε τὸ γάλα τὸ πνευματικὸ τῆς Πίστεως καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας. Σκέφτεται αὐτὴ τὴν ἐπίσημη μέρα τῶν χριστιανῶν, τὸ Πάσχα, νὰ τὴ βεβηλώσῃ μὲ τὸν χειρότερο τρόπο. “Ἄν ἤξερε πὼς ἔτσι θὰ τὴν ἀγίαζε περισσότερο, ἴσως νὰ μὴν τὸ ἐπιχειροῦσε.

Στις φυλακὲς ἐπισκέφτεται τὸν Πατριάρχη ὁ Σταυράκης Ἀριστάρχης, πού πρὶν λίγες μέρες πῆρε τὴ θέση τοῦ Μεγάλου Διερμηνέα, ὕστερα ἀπὸ τὸν ἀποκεφαλισμὸ τοῦ Κωνσταντίνου Μουρούζη.

Μὲ ἐκπληξὴ του ὁ μαρτυρικὸς Πατριάρχης εἶδε τὸν Μεγάλον Δραγουμάνο νὰ μπαίνει στὴ φυλακὴ:

—Ἐκλαμπρότατε!... Ἐσεῖς ἐδῶ!... Τί συμβαίνει;

—Παναγιώτατε!... Παναγιώτατε!... καταφιλά συγκινημένος ὁ Ἀριστάρχης τὰ χέρια τοῦ Πατριάρχη. Πόσον ἐλυπήθην ὅταν ἐπληροφορήθην τὴν σύλληψίν σας!... Ἐθεώρησα ὑποχρέωσίν μου νὰ ἔλθω εἰς τὴν φυλακὴν σας καὶ νὰ σᾶς ὑποβάλω τὰ σέβη μου καὶ τὴν ἔνδειξιν τῆς μεγάλης μου στενοχωρίας...

—Σᾶς εὐχαριστῶ θερμότατα, ἐκπλαμπρότατε κύριε Ἀριστάρχη. Ἡ ἐπίσκεψίς σας αὕτη ὁμολογῶ ὅτι μὲ ἀνακουφίζει ἀπὸ τὰ δεσμά μου καὶ ἀπὸ τοὺς ἐξευτελισμοὺς καὶ τὰς κακώσεις, τὰς ὁποίας ὑφίσταμαι ἐκ μέρους τῶν ἐντεταλμένων φυλάκων μου. Μήπως ὅμως ἡ ἐδῶ παρουσία σας ἔχει κακὸν ἀντίκτυπον διὰ τὴν πολύτιμον ὑπὲρ τοῦ δυστυχοῦς Γένους μας ζωὴν σας;

—”Ὁχι, Παναγιώτατε. Πρὶν ἔλθω ἐδῶ ἐζήτησα τὴν ἄδειαν τοῦ Σουλτάνου, ὁ ὁποῖος καὶ μοὶ ἐπέτρεψε ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως ὅτι θὰ προσπαθῆσω νὰ σᾶς πείσω...

—Εἰς τί νὰ μὲ πείσετε, ἐκπλαμπρότατε;

—Ξεύρετε, Παναγιώτατε —συνέχισε διστακτικὰ ὁ Ἀριστάρχης— ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ὁ Σουλτάνος καί... Αὐθέντης μας μὲ διέταξε νὰ σᾶς πείσω ὅτι διὰ νὰ σᾶς χάριση τὴν ζωὴν πρέπει νὰ ἀποκηρύξετε τὴν Ἐπανάστασιν καὶ νὰ ἀφορίσητε τοὺς πρωτεργάτας αὐτῆς...

—Ἐγώ!... Ποτέ!... φωνάζει ἀναστατωμένος ἀπὸ τὴν πρόταση, ὁ Γέροντας Πατριάρχης. Ποτὲ δὲν πρόκειται, ἐφ’ ὅσον ζεῖ ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους νὰ ἐνεργήσῃ προδοτικῶς κατὰ τῆς Μεγάλης ταύτης Ἰδέας!... Ὁ Πατριάρχης σας ἀπὸ μικρὸν παιδίον ὠνειρεύετο τὴν ἡμέραν ταύτην καὶ τώρα ποὺ ἀνέτειλε θὰ τὴν σκοτεινιάσωμεν;... ”Ὁχι, ἐκπλαμπρότατε. Σᾶς παρακαλῶ μὴ ἐπαναλάβητε τοιαύτας βλασφήμους προτάσεις...

—Παναγιώτατε, γνωρίζω ὅτι εἴμεθα μόνοι καὶ δὲν μᾶς παρακολουθεῖ κανεὶς. Ἦμπορῶ, λοιπόν, νὰ σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι οὔτε κι ἐγὼ θὰ ἐπέτρεπον μίαν τοιαύτην ἐνέργειαν καὶ σᾶς πληροφορῶ ἀκόμη ὅτι ὁ ἀπώτερος σκοπὸς τῆς ἐδῶ ἐπισκέψεώς μου εἶναι ἄλλος... Παναγιώτατε! Ἡ ἀπόφασίς τῆς Ὑψηλῆς Πύλης φαίνεται πὼς εἶναι ἀμετάκλητος. Ἡ ζωὴ σας κινδυνεύει πάντοτε. Καὶ ἡ ζωὴ ἡ ἰδική σας εἶναι ἡ ζωὴ ὀλοκλήρου τοῦ Γένους. Εἶναι πολυτιμοτάτη καὶ πρέπει ὅπωςδῆποτε νὰ διασωθῇ. “Ὅλα εἰ-

ναι ἔτοιμα, Παναγιώτατε. Οἱ φύλακες δωροδοκημένοι καὶ τὰ μέσα διὰ τὴν ἀπόδρασίν σας πανέτοιμα. Θὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν ὁμόδοξον Ρωσίαν, ἢ ὁποῖα καὶ θὰ προστατεύσῃ τὸν Πατριάρχην τῆς Ὁρθοδοξίας!...

—Ἐκλαμπρότατε!..., ὀρθώνεται ἀγανακτισμένος ὁ Πατριάρχης, δὲν ἀνέμενον ἀπὸ τὸ στόμα σας νὰ ἐξέλθουν τοιαῦται φράσεις!... Μὰ εἶναι δυνατὸν ποτὲ νὰ γίνῃ αὐτὸ πού μοῦ προτείνετε; Νὰ ἐγκαταλείψω τὸ ποίμνιόν μου, τώρα πού ἔχει ἀνάγκην περισσότερον ἀπὸ κάθε φορὰν, ἂν ὄχι τῆς παρουσίας μου (ἐφ' ὅσον τοῦτο ἐκ τῶν πραγμάτων εἶναι ἀδύνατον) τοῦλάχιστον τοῦ παραδείγματός μου; Ἀφήνει ποτὲ ὁ πατήρ τὰ τέκνα του μέσα εἰς τὰς φλόγας, διὰ νὰ σωθῇ ὁ ἴδιος μακρὰν ἀπὸ αὐτάς;... Ἀπορῶ πῶς ἐσκέφθητε κἄν, ὅτι εἶναι δυνατὸν ἐγὼ νὰ δεχθῶ μίαν τοιαύτην ἀτιμωτικὴν πρότασιν!...

—Ξεύρετε, Παναγιώτατε, ἀπαντᾷ στενοχωρημένος φανερὰ ὁ Μεγάλος Διερμηνέας, ὑπάρχει κίνδυνος, ἂν οἱ τούρκοι σᾶς φονεύσουν, νὰ καταπέσῃ τὸ ἠθικὸν τῶν ἐπαναστατημένων συμπατριωτῶν μας καὶ ἡ προσπάθεια καὶ οἱ ἀγῶνες τόσον ἐτῶν νὰ πέσουν εἰς τὴν ἄβυσσον...

—Γνωρίζω καλῶς, ἐκλαμπρότατε, τὰς προθέσεις τῶν τούρκων, ὅπως γνωρίζω καὶ τὴν ψυχολογίαν τοῦ ὑποδούλου Γένους. Ἡ ἰδική μου θυσία θὰ ἀναπτερώσῃ τὸ φρόνημα τῶν ἐπαναστατημένων ραγιάδων καὶ τὸ αἷμα μου θὰ ποτίσῃ τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας. Θὰ ἐκπληρώσω τὴν ἀποστολήν μου μέχρι τέλους. Θὰ δώσω τὴν ζωὴν μου «λύτρον ἀντὶ πολλῶν», καθὼς ἔπραξε καὶ ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Πίστεώς μας... Ἐκλαμπρότατε, δύνασθε νὰ ἀπέλθετε καὶ σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὰς δι' ἐμὲ μερίμνας σας. «Ἀναστήτω τὸ Γένος!...».

Ἡ διαταγὴ πού δόθηκε ἀπὸ τὸν Σουλτάνο Μαχμούτ

ἦταν: «Ὁ ἄπιστος Πατριάρχης νὰ κρεμασθεῖ ἀπ' τὴ μεσαία πόρτα τοῦ Πατριαρχείου, γιὰ νὰ παραδειγματισθοῦν οἱ ἄλλοι».

Οἱ φονιάδες — δ ἤ μ ι ο ι — στὴ γλώσσα τὴν ἐπίσημη—, ἔτοιμάζουν μπροστὰ στὴ μεσαία πόρτα τοῦ Πατριαρχείου τὴν κρεμάλα!

Ἄτάραχος καὶ ἤρεμος, γεμάτος θεία γαλήνη, παρακολουθεῖ ὁ Γέροντας Πατριάρχης. Κάποια στιγμή γυρίζει τὸ πρόσωπό του πρὸς τὴν Ἀνατολή. Κλείνει τὰ μάτια. Τὸ κάτασπρο κεφάλι του γέρνει στὸν δεξί του ὦμο. Μὲ κλειστὰ τὰ μάτια προσεύχεται. Μιλᾷ μὲ τὸ Θεό του, ὅπως πολλές ἄλλες φορές, ὅταν ζητοῦσε φώτιση γιὰ τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους. Καὶ ὁ Θεὸς τοῦ ἀπαντᾷ: «Μεῖνε ἡσυχος, πιστέ μου. Ἔχω πάρει τὴν ἀπόφασή μου γιὰ τὸ Γένος σου. Θὰ λυτρωθεῖ, θὰ μεγαλουργήσει καὶ σὺ θὰ τὸ καμαρώνεις ἀπὸ κοντὰ μου, ἐδῶ στοὺς οὐρανοὺς. Ἡ δοκιμασία ποὺ περνᾷς θὰ φέρει τὴ συντομότερη λύτρωσή του. Τὸ ἀκάνθινο στεφάνι σου σὲ λίγο θὰ λουλουδίσει καὶ ρόδα ἀπριλιάτικα θὰ πάρουν τὴ θέση τῶν ἀγκαθιδῶν. Γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς»!

Ἔτσι μίλησε ὁ Θεὸς στὴν ψυχὴ τοῦ Ἐθνομάρτυρα καὶ τὸ ἅγιο πρόσωπό του ἔλαμψε ἀπὸ αἴγλη θείου Φωτός...

* * *

Πάνω ἀπὸ μιὰ ὥρα κράτησε τὸ στήσιμο τῆς ἀγχόνης. Στηρίχθηκαν τὰ δοκάρια. Δέθηκε τὸ σχοινί. Ὁ σεβάσμιος Πατριάρχης παρακολουθεῖ μὲ ἀταραξία τὰ ὅσα γίνονται. Δὲν φοβᾶται. Δὲ λιγοψυχεῖ! Δὲ δίνει τὸ δικαίωμα στοὺς ἄπιστους νὰ τὸν χλευάσουν, νὰ γελάσουν εἰς θάρος του. Εἶναι γέροντας στὴν ἡλικία, ἀλλὰ παλικάρι στὴν ψυχὴ! Γενναῖος στὸ θάνατο, ὅσο γενναῖος στάθηκε καὶ στὴ ζωὴ.

Ὁ μεγαλοπρεπὴς ἀνδριάντις τοῦ ἐθνομάτορος Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε΄, πὸν στολίζει τὸ κεντρικὸ κτίριο τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (δεξιὰ ἀπ' τὰ Προπύλαια).

Μιά και μονάχη ή σκέψη του και τή στιγμή αὐτή ἀκόμη:
«τὸ δύστηνον Γένος»!

Σὰν ὄλα εἶναι ἕτοιμα, ὁ Ἀρχιδῆμιος πλησιάζει τὸν κατάδικο. Θέλει, τάχατες, νὰ τοῦ ἀπαγγεῖλει τὴν κατηγορία γιὰ τὴν καταδίκη του. Φωνάζει μὲ ἄγρια φωνή, γιὰ ν' ἀκούσουν και ὅσοι θρῖσκονται πιὸ μακριά:

—Γκιαούρη, κακοῦργε! Ἐσὺ ξεγέλασες τὸ Σουλτάνο μας, τὸ καταφύγιο ὅλου τοῦ κόσμου! Ἐσὺ ξεσήκωσες σὲ ἀποστασία ὅλους τοὺς ἀπίστους. Ἐσύ, σκύλε θρώμικε, εἶσαι πὺ ἔκανες ὅλες αὐτὲς τὶς προδοσίες!...

Ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ Πατριάρχου δὲν ἀπαντᾷ στὴν ἀθλιότητα τοῦ θάρβαρου.

Ἡ κρίσιμη στιγμή, ὅμως, ἔφτασε. Σέρνεται κυριολεκτικὰ ὡς τὸ σημεῖο, πὺ θρῖσκεται ἡ θηλιά, κρεμασμένη ἀπὸ τὸ δοκάρη. Πελώριο στόμα νὰ καταπιεῖ τὸ γεροντικὸ κορμί. Ἐκεῖνος ὅμως στὴ θέση της βλέπει ἕνα στεφάνη! Τὸ ἴδιο στεφάνη, πὺ μικρὸ παιδὶ εἶδε στὸν ὕπνο του σὲ μιὰ ρεματιὰ τῆς Δημητσάνας!...

Οἱ δῆμιοι δὲν καταλαβαίνουν τὴ στάση του. Δὲν μαντεύουν κἂν τὶς σκέψεις του. Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ τὶς μαντέψουν; Ποιὰ δύναμη θὰ μπορούσε νὰ κάμει αὐτοὺς, τοὺς ἀπίστους θάρβαρους, νὰ νιώθουν ἀγαλλίαση μπροστὰ στὸ θάνατο; Αὐτοὶ δὲν ἔχουν «τοσοῦτον νέφος μαρτύρων», οὔτε «τὸν τελειωτὴν τῆς Πίστεως Ἰησοῦν» ὅπως ἔχει ἐκεῖνος!

Ἡ ὥρα τῆς χάριτος σήμανε. Ἐνας χεροδύναμος αἰθίοπας ἀρπάζει στὰ θάρβαρα χέρια του τὸ ἱερὸ γερασμένο σῶμα. Τὸ φορτώνει πάνω στοὺς ὠμους κάποιου σωματώδη, ψηλοῦ ἀχθοφόρου, πὺ θρῖσκεται ἀκριβῶς κάτω ἀπ' τὴν ἀγχόνη. Ἄλλος, σκαρφαλωμένος στὰ δοκάρη εἶναι ἕτοιμος νὰ περάσει στὸν ἰσχνὸ λαιμὸ του τὴν ἀπαίσια θηλιά! Τὰ χέρια τοῦ ἁγίου Γέροντα ἔχουν τώρα λυθεῖ. Δὲν ὑπάρχει κίνδυνος πιά νὰ... δραπετεύσει!... Μὲ με-

γαλοπρέπεια πραγματικά πατριαρχική τὰ σηκώνει ψηλά, μπροστά στὸν περιούσιο λαό, μπροστά στὸ σκλαβωμένο Γένος, ποὺ ἀρχίζει νὰ ξυπνᾶ. Μπροστά, στὰ ἑκατομμύρια τῶν ραγιαδῶν, ποὺ τὴν ὥρα αὐτὴ τοὺς βλέπει μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του ἐλεύθερους...

Γιὰ τελευταία φορὰ ἀπευθύνει στὸ Θεὸ τὴν Ἀρχιερατικὴ εὐχή: «Κύριε, Κύριε, ἐπίβλεψον ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἴδε καὶ ἐπίσκεψαι τὴν ἄμπελον ταύτην...». Δὲν ξεχνάει ὅμως καὶ τοὺς φονιάδες του. Δὲν εἶναι ὀπαδὸς τοῦ αἰμοχαρῆ Μωάμεθ. Εἶναι πιστὸς τοῦ Θεοῦ τῆς Ἀγάπης!

—«Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἶδασι τί ποιοῦσι...».

Καὶ τελευταία θυμᾶται τὸν ἑαυτό του:

—«Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου...».

Αὐτόπτες μάρτυρες ἔχουν νὰ ποῦν πὼς τὴν ὥρα ποὺ ὁ ἀράπης δοῦλος σήκωνε τὸν Πατριάρχη, γιὰ νὰ τὸν ἀνεβάσει στοὺς ὠμούς τοῦ χαμάλη, μὲ τὴν ἀπότομη κίνηση, ἔπεσε τὸ καλυμαύχι μαζὶ μὲ τὸ ἐπανωκαλύμμαχο ἀπ' τὸ γεροντικό του κεφάλι. Ἀμέσως ὁ ἀρχιδῆμιος δίνει διαταγὴ νὰ τοῦ τὸ φορέσουν, φωνάζοντας:

—Πατριάρχη μὲ διατάξανε νὰ κρεμάσω, ὄχι ἕναν ἀπλὸ γκιαούρη!

Τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ δῆμιου εἶναι ἀντιπροσωπευτικὰ τῆς τούρκικης πολιτικῆς καὶ τοῦ μίσους, ποὺ ἀνέκαθεν τρέφει ἐνάντια στὸν ἱερὸ Κληῖρο...

.....

Οἱ στιγμὲς ποὺ ἀκολουθοῦν εἶναι φρικιαστικές. Ἐνας συρφετὸς ἀπὸ ὄχλο παρδαλό, τούρκοι κάθε λογῆς καὶ τάξης, ἑβραῖοι, ἀρμένιοι, φραγκολεβαντίνοι, παρακολουθοῦν, ἄλλοι μὲ χαρούμενες φωνές καὶ γιουχαΐσματα, ἄλλοι μὲ κλάματα κι ἀναστεναγμούς... Ὁ καθένας ἀπ' τὸ δικό του αἶσθημα βλέπει τὴν πορεία τοῦ Πατριάρχη πρὸς τὸ μαρτύριο...

Ὁ σκαρφαλωμένος στὰ δοκάρια δῆμιος περνᾶ πάνω

ἀπὸ τὸ σεβάσμιο κεφάλι τοῦ Γέροντα Πατριάρχη τὸ
βρόχο.

Μιᾶς στιγμῆς βαθὺ σκοτάδι κ' ὕστερα ὅλα φῶς, πο-
λὺ φῶς!...

Ὁ Μεγάλος Πατριάρχης, ὁ Ἐθνάρχης τοῦ ἐλεύθε-
ρου ἀπ' αὐτὴ τῆ στιγμῆ Γένους, ὁ Γρηγόριος ὁ Ε', περ-
νᾶ στὴν ἀθανασία!

Φωτεινὸ μετέωρο, ἀνάμεσα σὲ γῆ καὶ οὐρανό, μπρο-
στὰ στὴν Πύλη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Σύμβο-
λο προαιώνιο τῆς Πίστης καὶ τῆς Πατρίδας, φλάμπουρο
ἀσάλευτο τῆς Λευτεριᾶς, ἀγκαλιάζει μὲ τὸ ἄπλανο πιά
βλέμμα του, τὸν Λαό του...

Τὰ πόδια δὲν ἔχουν πλέον ἀνάγκη νὰ πατοῦν στὸ δα-
φνοστρωμμένο δάπεδο τῆς ἐκκλησιᾶς, ὅπως λίγες ὥρες
πρίν, στὴν πασχαλιάτικη λειτουργία. Τώρα πατεῖ σ' οὐ-
ράνιες δάφνες, στὸ ἀτέλειωτο Πάσχα τῆς αἰωνιότητος...

Τὰ χέρια, μετέωρα, ἔπαψαν πιά νὰ ἐπικαλοῦνται τὴν
οὐράνια «ἐπίβλεψη» καὶ «ἐπίσκεψη» πάνω στὴν πνευμα-
τική του «ἄμπελο» καὶ νὰ εὐλογοῦν τὸ πλήρωμα τῆς Με-
γάλης Ἐκκλησίας:

«Κειὲς ταῖς δάφναις ποὺ ἐσκορπίστε
Τώρα πλέον δὲν ταῖς πατεῖ,
Καὶ τὸ χέρι, ὅπου ἐφιλήστε
Πλέον, ἅ! Πλέον δὲν εὐλογεῖ»!

Καὶ τὸ μισάνοιχτο ἱερὸ στόμα συνεχίζει μισοτελειω-
μένη προσευχὴ στὸν χορηγὸ τῆς αἰώνιας ζωῆς:

«Ἐχει ὀλάνοιχτο τὸ στόμα
Π' ὠραις πρῶτα εἶχε γευθῆ
Τ' ἅγιον αἷμα, τ' ἅγιον σῶμα,
Λὲς πὼς θὲ νὰ ξαναβγῆ».

«Ὁ προετοιμάσας τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 Γρη-

γόριος ὁ Ε΄, ὡς πρωτόλειον αὐτῆς σφάγιον, δίκην ληστοῦ, ἐκρέματο πρὸ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριαρχείου. Κληροδοτῶν ὁ αἰίδιμος Ἐθνάρχης εἰς τὸ Γένος ἡμῶν τοῦ ὁποίου τὴν ἐλευθερίαν πολλάκις ὠνειρεύθη καὶ πολλάκις δι' αὐτὴν ἐμόχθησε, τὸν καθημαγμένον βρόγχον τῆς ἀγίας του ἀγχόνης, ἀπήρχετο ἵνα μεσιτεύσῃ καὶ παρὰ τῷ Πλάσῃ ὑπὲρ τοῦ Ἔθνους του, τοῦ ὁποίου πρωτομάρτυς ἀνεδείχθη... καθαγιάσας τοὺς διωγμοὺς καὶ τὰς καταδιώξεις, ἅς τὸ τουρκοκρατούμενον Ἔθνος εἶχεν ὑποστῆ ἐπὶ 400 ἔτη, πολιτικῶς μὲν ὑπόδουλον, ἐσωτερικῶς δὲ ζῶν...».

Ποιός, λοιπόν, θὰ μπορούσε νὰ ἀρνηθεῖ πῶς ὁ Ἐθνομάρτυς Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε΄, τὸ μικρὸ καὶ φτωχὸ τσοπανόπουλο τῆς Δημητσάνας, ὁ Γεωργάκης Ἀγγελόπουλος, δὲν εἶναι πραγματικὰ **Μεγάλος** καὶ δὲν πέρασε ὕστερα ἀπὸ πολλοὺς κόπους καὶ ἀγῶνες ἀπὸ τὴν ἀφάνεια στὴ δόξα;

«Κωσταντής Μικὲ Κανάριος»

(Ὁ Μεγάλος Μπουρλοτιέρης)

Ο ΣΟΪ ΜΟΥ ΑΡΧΙΖΕΙ ἀπὸ μένα, εἶπε σὲ κάποιον ὁ Κανάρης, ὅταν τὸν ρώτησε ἀπὸ ποῦ θαστάει ἢ γενιά του. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο μᾶς ἀποκλείει ὁ ἴδιος τὴ διάθεση, ποῦ εἶχαμε, ψάχνοντας τὸ γενεαλογικὸ δέντρο τῆς οἰκογένειάς του, νὰ ἀνακαλύψουμε τὴν καταγωγή του.

Μᾶς φτάνει, λοιπόν, ὅτι εἶναι ὁ Κωσταντής Κανάρης, χωρὶς τίτλους χτυπητοῦς ἀλλὰ μὲ τὸ δάφνινο στεφάνι στὸ κεφάλι, ποῦ τόσες φορές τοῦ φόρεσε ἡ Πατρίδα ἀπὸ εὐγνωμοσύνη.

Γεννήθηκε στὰ Ψαρά, γύρω στὰ 1793, ἀπὸ γονιοὺς φτωχοφαιμέλιτες. Προτοῦ ἀκόμα βγάλει τὸ πρῶτο χνούδι στὰ μάγουλά του, ὀρφανὸς ἀπὸ πατέρα, μπαρκάρει μοῦτσος στὸ καράβι τοῦ μπάρμπα του τοῦ Καπετὰν Μπουρέκα. Τὸ καράβι αὐτὸ τοῦ στάθηκε τὸ μεγάλο σχολεῖο τῆς ζωῆς του.

Ἡ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐπανάστασῃ τὸν θρῆκε παντρεμένο μὲ τὴν ἀγαπημένη του Δεσποινιώ.

Ἡσυχος καὶ χωρὶς ν' ἀνακατεύεται σὲ φασαρίες, δὲν ἔδειχνε ἀπ' τὴν ἀρχή, ποιὸν ἥρωα ἔκρυβε μέσα του. «Καθὼς ζοῦσα πάντα ἤσυχα, φροντίζοντας γιὰ τὴ φαιμέλιά

μου, καὶ δὲν ἔλεγα μπαρουφες στοὺς καφενέδες —εἶπε ὁ ἴδιος κάποτε— δὲ μ' εἶχανε σὲ ὑπόληψη. “Αἷμα γύρεψαν μπουρλοτιέρηδες, παρουσιάστηκα κι ἀπόρησαν». Καὶ πραγματικὰ σὰν γύρεψαν μπουρλοτιέρηδες, δουλειὰ δύσκολη κι ἐπικίνδυνη, παρουσιάστηκε ὁ φιλήσυχος Ψαριανὸς καὶ δημιούργησε τὰ γνωστὰ μας κατορθώματά του.

Στις παρακάτω σελίδες θὰ ζήσουμε τὶς πιὸ ἔνδοξες καὶ τὶς πιὸ δραματικὲς στιγμὲς τοῦ ἥρώα μας, τὰ τολμηρὰ του ἐπιτεύγματα, ποὺ τὸν δοξάσανε καὶ ποὺ δώσανε στοὺς ξένους τὴν ἀφορμὴ νὰ τὸν ὑμνήσουνε καὶ νὰ τὸν χαρακτηρίσουνε σὰν «ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ σπάνια παραδείγματα εὐτολμίας τῆς νεωτέρας ἱστορίας». Σὰν τὸν «ἀνδρεῖον τῶν ἀνδρεῖων, τὴν εἰλικρινεστάτην καὶ χρηστοτάτην τῶν ψυχῶν».

Ὁ ἥρώας μας ἀπεχθάνεται τὰ «Ζήτω» καὶ τὶς ἐπευφημίες καὶ ἀρνιέται νὰ γράψει στὸ ἡμερολόγιο τοῦ πλοίου του, πῶς τὸ κατόρθωμα τῆς Χίου τό 'καμε ἐκεῖνος: «Καὶ τί εἶμαι ἐγώ, μωρέ, εἶπε στὸ γραμματικό, ποὺ τοῦ πρότεινε νὰ γράψει τ' ὄνομά του στὸ ἡμερολόγιο, γιὰ νὰ γράψω τ' ὄνομά μου στὴν ἱστορία τῆς Πατρίδος»;

Τὸ θάρρος του, ἡ εὐψυχία του, ἡ ἀποφασιστικότητα καὶ ἡ αὐτοθυσία του τὸν καθιστοῦνε «εἰδικὸ» καὶ μοναδικὸ μπουρλοτιέρη, σὲ σημεῖο ποὺ ἡ ζήλεια τῶν ἄλλων νὰ χαρακτηρίσει τὴν κάθε ἐπιτυχία του σὰν ζήτημα τύχης.

Τὸ πρῶτο του μεγάλο κατόρθωμα, ἡ πυρπόληση τῆς Ναυαρχίδας τοῦ Καρᾶ Ἰαλῆ στὴ Χίο, ἀκολουθοῦνε κι ἄλλα, τὸ ἴδιο σημαντικὰ καὶ μεγάλα. Στὴν Τένεδο, στὴ Μυτιλήνη, στὴ Σάμο, στὸ Τρίκερι, στὴν Ἰαλεξάνδρεια... Κι αὐτὲς ἀκόμη οἱ, κατὰ κακὴ συγκυρία, ἀποτυχίες του, ποὺ δὲν προερχότανε ἀπὸ δικὴ του ὑπαιτιότητα, θεωροῦνται ἐπιτυχίες. Ἄν ἡ ἀπόπειρα τῆς Ἰαλεξάνδρειας πετύχαινε, ὁ ἀγώνας τοῦ '21 θὰ εἶχε διαφορετικὴ ἐξέλιξη. Καὶ ἡ

Τουρκιά με τὸ Μωχάμετ Ἀλλῆ καὶ τὸν Ἰμπραήμ, θὰ εἶχαν νὰ θρηνοῦνε συμφορὲς ἀνεπανόρθωτες.

Τὸ νὰ δοθεῖ μέσα σὲ λίγες σελίδες ὀλάκαιρη ἢ ζωὴ τοῦ Κανάρη, εἶναι ἀκατόρθωτο. Τὰ στιγμιότυπα ποὺ παρουσιάζουμε, εἶναι οἱ λαμπρότερες στιγμὲς τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσης του.

Οἱ τελευταῖες σκηνές μέσα στὸ οἰκογενειακὸ του περιβάλλον, στὸ φτωχικὸ σπιτάκι τῆς Κυψέλης, μέσα στὸν κῆπο του, με τὶς κότες καὶ τὰ κουνέλια του, ἢ σκηνὴ μετὸ σφάξιμο τοῦ κόκορα, ἢ σκηνὴ μετὸν ποιητὴ Βαλαωρίτη καὶ ἢ ὀδυσειακὴ, θὰ ἔλεγε κανεὶς, ὕστερα ἀπὸ πενήντα χρόνια φανέρωση τοῦ παλιοῦ φίλου του, μπουρλοτιέρη καὶ σύντροφου στοὺς ἀγῶνες, Ματρώζου, φανερώσουν τὸν πραγματικὸ Κανάρη.

Κι ἂν ἔγινε ναύαρχος, ὑπουργὸς καὶ πρωθυπουργὸς ὁ ἥρωάς μας, στάθηκε κατὰ θάθος, ὁ ἀπλὸς μπουρλοτιέρης, ὁ τίμιος οἰκογενειάρχης, ὁ ἀγνὸς πατριώτης, ὁ «Καπετὰν Κωσταντής»!

Ὁ Γάλλος Ναύαρχος Jurien de la Gravier ἐπαινεῖ τὸν ἥρωά μας μετὰ παρακάτω λόγια: «Δυνάμεθα νὰ ἀνασκαλεύσωμεν τὰ χρονικὰ τοῦ παρελθόντος, τὴν σύγχρονον ἱστορίαν, δὲν θέλομεν ἀνεύρει φυσιογνωμίαν εὐγενεστέραν τῆς τοῦ Κανάρη».

«Τὴν ὥρα ποὺ παράδερνες μ' ἓνα δαυλὶ στὸ χέρι
κι ἐσπιθοβόλεις κεραυνοὺς κι ἔφεγγες σὰν ἀστέρι,
ὅταν φτωχός, ἀγνώριστος, μικρός, χωρὶς πατρίδα
τὴ ματωμένη ἐπλεύρωνες, Κανάρη, ναυαρχίδα,
ἂν, ὅταν ἀναπήδησες μετὴν ὀρμὴ τοῦ στόλου
μέσα στὴ μαύρη τὴ σπηλιὰ τοῦ Καραλῆ τοῦ σκύλου
κανέννας μάντης σοῦ ἔλεγε ὅτι θὲ νὰ ῥθει ἢ ὥρα
νὰ δεῖς, Κανάρη, ἐλεύθερη τὴ δύστυχη τὴ χώρα...».

.....

Στὸ καφενεῖτο τοῦ μπάρμπα - Γιώργη, στὸ λιμάνι τῶν Ψαρῶν, τὴν ἡμέρα τῶν Θεοφανείων, ὕστερα ἀπὸ τὸν ἀγιασμό, παρέες - παρέες οἱ Ψαριανοί, σεργιανᾶνε κουβεντιάζοντας καὶ ζητωκραυγάζοντας γιὰ τὰ κατορθώματα τῶν μπουρλοτιέρηδων. Ὁ Κωσταντής, σκεπτικὸς καὶ μελαγχολικὸς, σὲ μιὰ γωνιὰ τοῦ καφενεῖου, βλέπει νὰ περνάει ἀπ' ἔξω ὁ φίλος του ὁ Κουτσοῦκος:

—Κουτσοῦκο!

—Τ' εἶναι, καπετὰν Κωνσταντή;

—Ἔλα, μωρέ, νὰ πιοῦμε ἓνα κρασί, μέρα πού εἶναι. Ἔλα κάτσε. Μπαρμπα - Γιώργη!... Φέρε μας μιὰ μισή καὶ δυὸ ποτήρια!

—Σὰ χολιασμένο σὲ βλέπω, καπετὰν Κωσταντή. Τί σοῦ συμβαίνει; Τὸν ρωτᾷ ἀμέσως ὁ φίλος του.

—Θὰ σοῦ πῶ, Κουτσοῦκο. Ἐσένα σὲ θεωρῶ φίλο μου καὶ ἀδερφό μου καὶ θὰ σοῦ ἐμπιστευτῶ τὸ μυστικὸ τῆς καρδιᾶς μου.

Καὶ σὰν κάτι νὰ ξεπλάκωσε τὸ στήθος του, ξέσπασε πιὸ ἔντονα:

—Ζηλεύω, Κουτσοῦκοοοο!...

—Ζηλεύεις, καπετάνιο!... Δὲν σὲ καταλαβαίνω... Τί θέλεις νὰ πεῖς; κάνει μὲ τὴ σειρά του ξαφνιασμένος ὁ Κουτσοῦκος.

—Ἄκουσες πρωτύτερα τοὺς συγχωριανούς μας στὸ λιμάνι;

—Τοὺς ἄκουσα... Καί, λοιπόν;

—Δὲν ἄκουσες, μωρέ, πὺ παινέυανε τὸν Παπανικολῆ, πὺς εἶναι τὸ καμάρι τοῦ νησιοῦ, πὺς ἀντραγάθησε, λένε, καὶ τοῦ εὔχονταν νὰ κάψει οὐλὴ τὴν ἀρμάδα;

—Τ' ἄκουσα.

—Ἔ!... Αὐτόνε ζηλεύω, Κουτσοῦκο. Τὸν Παπανικολῆ!... Θὰ ἴθελα νὰ κάνω κι ἐγὼ κάτι γιὰ τὴν Πατρίδα μας!

—Νὰ κάνεις, καπετάνιο μου, γιατί νὰ μὴν κάνεις!

”Αξιός εἶσαι, παλικάρι εἶσαι, καλὸς καρaboκύρης εἶσαι. Τί σοῦ λείπεται;

—“Ἐνα μπουρλότο, Κουτσοῦκο! “Ἐνα μπουρλότο! Αὐτὸ μοῦ λείπεται... ”Αν μοῦ ἐμπιστευότανε ἡ Βουλὴ τῶν Προεστῶν τοῦ νησιοῦ μας ἕνα μπουρλότο, νὰ ’θλεπες...

—”Αν σοῦ ἐμπιστευότανε, λές; ’Εσένα, τοῦ Κωσταντῆ Κανάρη, νὰ μὴν ἐμπιστευτοῦνε;

—Μὴ φωνάζεις ἔτσι, θρὲ Κουτσοῦκο, καὶ μᾶς πάρουνε χαμπάρι... Δὲ μ’ ἀρέσει ν’ ἀκούγεται τ’ ὄνομά μου!

—“Αμα ἀκούγεται γιὰ καλό, τί θλάφτει;

—“Αμα ἔχεις κάνει καλό, ἀκούγεται γιὰ καλό, ἄμα ἔχεις κάνει κακό, ἀκούγεται γιὰ κακό. “Αμα δὲν ἔχεις κάνει τίποτα, γιατί ν’ ἀκούγεται τὸ ὄνομά σου;

—Πάντα σου ἤσουν μετρημένος, καπετὰν Κωνσταντῆ, καὶ τὰ λόγια σου πάντα λιγοστὰ καὶ σταράτα. “Ἐνα πράμα ὅμως σοῦ λέω. Ὁ ἄτιμος ὁ Καρᾶ Ἀλῆς ρήμαξε τὴ Χιό. Ξέρεις ἀπὸ τοὺς πρόσφυγες, ποὺ βρίσκονται στὸ νησί μας, τί χαλασμός ἐγινε ἐκεῖ! Κάψανε, σφάξανε, οἱ μεμέτηδες, πουλήσανε σκλάβους. ”Αν ἔρθει ὁ καράτουρκος καὶ στὸ δικό μας νησί, ὅσα πάθανε οἱ Χιῶτες, θὰ τὰ πάθουμε κι ἐμεῖς. Θὰ σύρουνε στὴ σκλαβιά καὶ στὴν ἀτίμια τὶς γυναῖκες μας καὶ τὰ παιδιὰ μας κι ἐμᾶς θὰ μᾶς παλουκώσουνε!...

—Τὰ καταλαβαίνω τὰ θρώμια, Κουτσοῦκο, γι’ αὐτὸ μὲ θλέπεις συλλοῖσμένο καὶ σοῦ λέω πὼς θέλω νὰ κάνω κάτι γιὰ τὴν Πατρίδα... ”Ακου, Κουτσοῦκο. Θὰ πᾶς ἐκεῖ, ποὺ συνεδριάζει ἡ Βουλὴ τῶν Προεστῶν καὶ θὰ τοὺς πεῖς: «Μὲ στέλνει ὁ καπετὰν Κωσταντῆς ὁ Κανάρης. ”Ἐχει, λέει, τὸ καράβι του στὴ διάθεσή σας, νὰ τὸ κάνετε μπουρλότο καὶ νὰ τοῦ τὸ δώσετε νὰ πάει νὰ συναντήσῃ τὴν ἀρμάδα τοῦ Καρᾶ Ἀλῆ». ”Ακουσες;

—”Ακουσα, καπετάνιο! Καὶ πάω...

—Μὰ τὸν ᾿Αη Νικόλα, θὰ τοῦ τὰ κάψω τὰ γένια τοῦ Καπουδᾶν Πασᾶ...

.....

—Καπετᾶν Κωσταντῆ!... Καπετᾶν Κωσταντῆ!... φωνάζει ἀπὸ μακριὰ λαχανιασμένος ὁ Κουτσοῦκος.

—Τί ἔπαθες, μωρὲ Κουτσοῦκο, καὶ ἔβαλες τὶς ἀγριοφωνᾶρες;

—Τὰ συχαρίκια μου!... Τὰ συχαρίκια μου!...

—Τί εἶναι, μωρέ; Τί τρέχει; Μπᾶς κι ἔχουμε τίποτε γεννητούρια;

—Οἱ Προεστοί, καπετάνιο μου... οἱ Προεστοί μας δεχτήκανε τὴ γνώμη σου καὶ τὴν ἀπόφασή σου... ᾿Αφοῦ, λένε, ὁ Κανάρης δέχεται νὰ τὸ κάμει τὸ καράβι του μπουρλότο, ἡ ὥρα ἡ καλὴ καὶ μὲ τὴν εὐχὴ τοῦ Θεοῦ. Τί ἔχεις νὰ πεῖς τώρα, καπετᾶν Κωσταντῆ, χρειάζεται ἓνα «ζήτω», γιὰ δὲ χρειάζεται;

—Χρειάζεται, μωρέ, Κουτσοῦκο, πὺ νὰ ψωμοζήσει πὺ τὸ ᾿θγαζε —κάνει χαμογελώντας ὁ Κανάρης— χρειάζεται...

—«Ζήτω» λοιπὸν τοῦ καπετᾶν Κανάρη, τοῦ μπουρλοτιέρη μας!

—᾿Ελα, μωρὲ Κουτσοῦκο, νὰ σὲ φιλήσω γιὰ τὸ καλὸ μαντάτο, πὺ μοῦ ᾿φες. Καὶ συνεχίζει μὲ συγκίνηση: «Χάι, μωρὲ δόλια Πατρίδα, ἦρθε ἡ ὥρα νὰ κάμω κι ἐγὼ κάτι γιὰ σένα!... ᾿Αη Νικόλα μου, θαλασσινέ μου, βοήθησέ με καὶ δός μου τὴ δύναμη νὰ ὑπηρετήσω τὸ σκοπὸ, ὅπου μ' ἔταξε ἡ δύστυχη πατρίδα μου. Δὲν ξέρω γράμματα γιὰ νὰ σὲ παρακαλέσω κατὰ πὺς ταιριάζει. ᾿Εσύ, ὅμως, μπορεῖς ν' ἀκούσεις τὴν καρδιά μου, ὅτι εἶμαι τῆς πατρίδος μου στρατιώτης καὶ πρόθυμος νὰ ἀποθάνω γιὰ τὴν ἐλευθερία της. ᾿Αξίωσέ με, λοιπὸν, νὰ βαστάσω, τὴν ὅποιαν μοῦ ἐμπιστεύθηκε τιμὴν. ᾿Αξίωσέ με νὰ τῆς φανῶ ἄξιος μέχρι θανάτου!

—Μπράβο σου, καπετάν Κανάρη, ἔκανε συγκινημένος ὁ Κουτσοῦκος, πού παρακολουθοῦσε μὲ ἔκσταση τὸ μονόλογο τοῦ φίλου του. Μπράβο σου! Εἶσαι θεοφοβούμενος ἄνθρωπος καὶ θὰ προκόψεις.

—Καὶ τώρα παλικάρια, παίρνει ξανά τὸ λόγο ὁ καπετάν Κωσταντής, εἶναι ἡ δική σας σειρά. Ἄκουστε, ἐσὺ Κουτσοῦκο, κι ἐσὺ Ραφαλιὰ κι ἐσὺ Τσαπαρλή! Γιὰ ν' ἀναλάβω τὴν ὑπηρεσία, πού μ' ἀναθέτει ἡ πατρίδα, θέλω χέρια, καὶ χέρια παλικαρίσια. Ἐσᾶς σᾶς θέλω μαζί μου. Κι ἀκόμα καμιὰ εἰκοσαριὰ παλικάρια, σὰν κι ἐσᾶς. Τί λέτε; Ἔρχεστε;

—Ἄν ἐρχόμαστε; Μὰ θέλει καὶ ρώτημα, καπετάν Κωσταντῆ;

—Ξέρετε, ὅμως, πὼς ἡ ζωὴ μας εἶναι ξεγραμμένη; Ὅσοι ἔρθουν μαζί μου, πρέπει νὰ εἶναι ἀποφασισμένοι πὼς θὰ πεθάνουν.

—Θὰ πεθάνουμε, ἂν χρειαστεῖ, καπετάν Κωσταντῆ, μαζί σου, κάνει ψυχωμένα ὁ Τσαπαρλής.

—Ἡ ὁ Καπουδὰν Πασᾶς στὸ φοῦντο ἢ ἐμεῖς καπετάν Κωσταντῆ, παίρνει τὸ λόγο καὶ ὁ Ραφαλιάς. Οὐλα γιὰ οὐλα. Νὰ πλερώσει ὁ καραμεμέτης γιὰ τοὺς φουκαράδες τοὺς Χιῶτες.

—Βλέπω ξύπνησε μέσα σας τὸ φιλότιμο, κι αὐτὸ εἶν' οὐλο. Τώρα, ἔχω σίγουρη τὴ νίκη. Ἄντεστε τώρα νὰ θρῆτε καὶ τοὺς ἄλλους. Θέλω ψωμωμένους καὶ νὰ τὸ λείει ἡ καρδιά τους, σὰν καὶ σᾶς.

—Καπετάν Κωσταντῆ, κάνει ὁ Κουτσοῦκος στὴν ὥρα, δυὸ θὰ ἴναι τὰ μπουρλότα, πού θὰ πᾶμε νὰ κάψουμε τὴν ἀρμάδα. Οἱ προεστοὶ ὄρισαν κι ἓνα ὑδραῖικο, πού θὰ τὸ κουμαντάρει ὁ Πιπίνος. Νάτος, πού κατεβαίνει, πάνω στὴν ὥρα.

—Γειά σας, παλικάρια...

—Καλῶς τὸν Ἄντρέα!...

—Χαιρετῶ τὸν καπετὰν Κανάρη...

—Τί μαθαίνω, ὄρε Πιπίνο; Μαζὶ θὰ κάψουμε τὸν Καπουδὰν Πασᾶ;

—Ἔτσι εἶναι, Κωσταντῆ!... Μὲ φωνάζει, ποὺ λές ὁ ναύαρχός μας, ὁ καπετὰν Μιαούλης, ποὺ ἔτυχε νὰ ἴναι μέσα στὴ Βουλὴ τῶν Προεστῶν, καὶ μοῦ λέει: «Ἄκου, Ἄντρέα· λογαριάζουμε νὰ πᾶνε δυὸ μπουρλότα, τὸ ἴνα Ψαριανὸ καὶ τ' ἄλλο δικό μας, ἐσὺ δηλαδή, μήπως καὶ πετύχουμε νὰ κάψουμε κανένα ἀπὸ τὰ καράβια τοῦ Καραλῆ. Σοῦ τάζουμε τριάντα χιλιάδες γρόσια, νὰ τὰ μοιραστεῖς μὲ τὸ τσοῦρμο σου, ἂν φέρετε σὲ τέλος τὸ σκοπὸ μας».

—Καὶ δέχτηκες, μωρὲ Πιπίνο τὰ γρόσια;

—Τί λές, Κωσταντῆ; Τὰ λεφτὰ ἤθελα νὰ δεχτῶ; Νὰ πάρω λεφτὰ ἀπὸ τὴν Πατρίδα; Οὔτε τὰ καλοσυλλογίστηκα. Δέχτηκα ἀμέσως, μόλις μοῦ τό ἴπε.

—Τὸ λέει ἡ καρδιά σου, μωρὲ Πιπίνο! Ἔμαθα ἐγώ, πὼς εἶσαι παλικάρι!

—Νὰ σοῦ πῶ καὶ κάτι ἄλλο, ποὺ μοῦ ἴπε ὁ καπετὰν Μιαούλης;

—Πές το, μωρὲ Ἄντρέα!

—Μοῦ λέει: «Ἄκου, Ἄντρέα, οἱ Ψαριανοὶ ὄρισαν τὸν Κανάρη. Θέλω νὰ τὸν ἀκούς, γιατί ξέρει τοῦτα τὰ νερὰ καλύτερα ἀπὸ σένα».

—Καὶ σὺ τί τοῦ ἀπάντησες, Ἄντρέα;

—Μετὰ χαρᾶς, καπετὰν Μιαούλη. Νὰ τὸν ἀκούω.

—Μήπως σὲ πειράζει αὐτό, Πιπίνο;

—Καθόλου, καπετὰν Κανάρη, ἂν καὶ ξέρω πὼς ὁ λόγος ποὺ μοῦ παράγγειλε ἔτσι ὁ Μιαούλης δὲν ἦταν πὼς τάχα ἐσὺ ξέρεις καλύτερα τὰ νερὰ, ἀλλὰ ξέρει τὴν παλικαριά σου κι ἔχει πιότερη ἐμπιστοσύνη στὸ νοῦ σου, ποὺ τὸν ξετίμησε, καθὼς ἔμαθα, στὴν μπατάγια τῆς Πάτρας.

—Δὲ θარიέσαι, μωρὲ Πιπίνο! Σὰ θρίσκεται κανεὶς μπροστὰ στὸν ὄχτρο, γίνεται, χωρὶς νὰ τὸ θέλει, παλικάρι.

—Τόκα, μωρέ αδέρφι! Μίρι - μίρι, κάνουμε πανιά, μπαίνουμε στο μπογάζι και τότε καίμε τὸν Καπουδὰν Πασᾶ!...

—Τόκα, κι ἔννοια σου, μωρέ Ἀντρέα. Θὰ τότε κάψουμε!... Ἄντε, τώρα, πᾶμε νὰ ἰτοιμάσουμε τὰ μπουρλότα καὶ τὰ τσοῦρμα!

... ..

Τὰ μπουρλότα ἐτοιμαστήκανε, τὰ τσοῦρμα, κι αὐτὰ βρεθήκανε καί... μίρι - μίρι, κατὰ τὰ λεγόμενα τοῦ Πιπίνου, κάνανε πανιά καὶ ἐτοιμάζονται νὰ μποῦνε στοὺς μπογάζι τῆς Χιός, μόλις πιάσει ἡ νύχτα...

—Ἀδέρφια μου —μιλᾶ στοὺς τσοῦρμο ὁ καπετὰν Κωσταντῆς— ἀκούστε με καὶ βάλτε το καλὰ στοὺς μυαλό σας!... Ἀπόψε γιὰ ζοῦμε, γιὰ πεθαίνουμε... Ποτέ μου δὲ σᾶς ἔκανα τὸν καπετάνιο καὶ ποτέ μου δὲ θέλησα νὰ σᾶς φερθῶ ἀλλιώτικα ἀπὸ ἀδερφικά. Μόνο ἀπόψε εἶμαι ὁ καπετάνιος σας καὶ μὴ μιλᾶτε ἂν δὲ σᾶς ρωτῶ. Ἀπόψε πρέπει νὰ κάνουμε τοὺς μουγγούς. Πέστε το σ' ὅλους νὰ τὸ ξέρουν.

—Ὅπως προστάζει, καπετὰν Κωσταντῆ, συμφώνησε ὁ Κουτσοῦκος.

—Κάνε σινιάλο, Κουτσοῦκο, στὸν καπετὰν Πιπίνο νὰ κόψει λίγο γιὰ νὰ μᾶς πάρει ἡ νύχτα γιὰ καλὰ καὶ νὰ μᾶς διπλαρώσει, πὺ θέλω νὰ τοῦ μιλήσω.

Ὡσπου νὰ πλησιάσει ὁ καπετὰν Πιπίνος στοὺς καράβι τοῦ Κανάρη, λέει στὸν Κουτσοῦκο, πὺ εἶναι καὶ ὁ γραμματέας τοῦ καραβιοῦ, νὰ γράψει τὸ ἡμερολόγιο ὅσο ἔφευγε ἡ μέρα:

—Πάρε, μωρέ Κουτσοῦκο τὸ τεφτέρι καὶ γράφε αὐτὰ πὺ θὰ σοῦ λέω:

—Ἐγινε, καπετάνιο... λέγε:

—«Ἐξι Ἰούνη. Μόλις ἔπεσε ἡ νύχτα ἐπῆρε γραίγος καὶ ἀπὸ Ἀγνοῦσες ἀνοιγόμαστε πρίμα... γιὰ τὸ κάστρο

—Χαιρετῶ τὸν καπετὰν Κανάρη...

—Τί μαθαίνω, ὄρε Πιπίνο; Μαζί θὰ κάψουμε τὸν Καπουδὰν Πασᾶ;

—Ἔτσι εἶναι, Κωσταντῆ!... Μὲ φωνάζει, ποὺ λές ὁ ναύαρχός μας, ὁ καπετὰν Μιαούλης, ποὺ ἔτυχε νὰ ἴναι μέσα στὴ Βουλὴ τῶν Προεστῶν, καὶ μοῦ λέει: «Ἴσως, Ἴσως» λογαριάζουμε νὰ πᾶνε δυὸ μπουρλότα, τὸ ἴσως Ψαριανὸ καὶ τ' ἄλλο δικό μας, ἐσὺ δηλαδή, μήπως καὶ πετύχουμε νὰ κάψουμε κανένα ἀπὸ τὰ καράβια τοῦ Καραλή. Σοῦ τάζουμε τριάντα χιλιάδες γρόσια, νὰ τὰ μοιραστεῖς μὲ τὸ τσοῦρμο σου, ἂν φέρετε σὲ τέλος τὸ σκοπὸ μας».

—Καὶ δέχτηκες, μωρὲ Πιπίνο τὰ γρόσια;

—Τί λές, Κωσταντῆ; Τὰ λεφτὰ ἤθελα νὰ δεχτῶ; Νὰ πάρω λεφτὰ ἀπὸ τὴν Πατρίδα; Οὔτε τὰ καλοσυλλογίστηκα. Δέχτηκα ἀμέσως, μόλις μοῦ τό ἴπε.

—Τὸ λέει ἡ καρδιά σου, μωρὲ Πιπίνο! Ἴσως ἐγώ, πῶς εἶσαι παλικάρι!

—Νὰ σοῦ πῶ καὶ κάτι ἄλλο, ποὺ μοῦ ἴπε ὁ καπετὰν Μιαούλης;

—Πές το, μωρὲ Ἴσως!

—Μοῦ λέει: «Ἴσως, Ἴσως, οἱ Ψαριανοὶ ὄρισαν τὸν Κανάρη. Θέλω νὰ τὸν ἀκούς, γιατί ξέρεи τοῦτα τὰ νερὰ καλύτερα ἀπὸ σένα».

—Καὶ σὺ τί τοῦ ἀπάντησες, Ἴσως;

—Μετὰ χαρᾶς, καπετὰν Μιαούλη. Νὰ τὸν ἀκούω.

—Μήπως σὲ πειράζει αὐτό, Πιπίνο;

—Καθόλου, καπετὰν Κανάρη, ἂν καὶ ξέρω πῶς ὁ λόγος ποὺ μοῦ παράγγειλε ἔτσι ὁ Μιαούλης δὲν ἦταν πῶς τάχα ἐσὺ ξέρεи καλύτερα τὰ νερὰ, ἀλλὰ ξέρεи τὴν παλικαριά σου κι ἔχει πιότερη ἐμπιστοσύνη στὸ νοῦ σου, ποὺ τὸν ξετίμησε, καθὼς ἔμαθα, στὴν μπατάγια τῆς Πάτρας.

—Δὲ θαρῖσαι, μωρὲ Πιπίνο! Σὰ θρίσκειται κανεὶς μπροστὰ στὸν ὄχτρο, γίνεται, χωρὶς νὰ τὸ θέλει, παλικάρι.

—Τόκα, μωρὲ ἀδέρφι! Μίρι - μίρι, κάνουμε πανιά, μπαίνουμε στὸ μπογάζι καὶ τότε καίμε τὸν Καπουδὰν Πασᾶ!...

—Τόκα, κι ἔννοια σου, μωρὲ Ἄντρεα. Θὰ τότε κάψουμε!... Ἄντε, τώρα, πᾶμε νὰ ἰτοιμάσουμε τὰ μπουρλότα καὶ τὰ τσοῦρμα!

.....

Τὰ μπουρλότα ἐτοιμαστήκανε, τὰ τσοῦρμα, κι αὐτὰ βρεθήκανε καί... μίρι - μίρι, κατὰ τὰ λεγόμενα τοῦ Πιπίνου, κάνανε πανιά καὶ ἐτοιμάζονται νὰ μποῦνε στὸ μπογάζι τῆς Χιός, μόλις πιάσει ἡ νύχτα...

—Ἀδέρφια μου —μιλᾶ στὸ τσοῦρμο ὁ καπετὰν Κωσταντῆς— ἀκοῦστε με καὶ θάλτε το καλὰ στὸ μυαλό σας!... Ἄπόψε γιὰ ζοῦμε, γιὰ πεθαίνουμε... Ποτέ μου δὲ σᾶς ἔκανα τὸν καπετάνιο καὶ ποτέ μου δὲ θέλησα νὰ σᾶς φερθῶ ἀλλιῶτικα ἀπὸ ἀδερφικά. Μόνο ἀπόψε εἶμαι ὁ καπετάνιος σας καὶ μὴ μιλᾶτε ἂν δὲ σᾶς ρωτῶ. Ἄπόψε πρέπει νὰ κάνουμε τοὺς μουγγούς. Πέστε το σ' ὅλους νὰ τὸ ξέρουν.

—“Ὅπως προστάζεις, καπετὰν Κωσταντῆ, συμφώνησε ὁ Κουτσοῦκος.

—Κάνε σινιάλο, Κουτσοῦκο, στὸν καπετὰν Πιπίνο νὰ κόψει λίγο γιὰ νὰ μᾶς πάρει ἡ νύχτα γιὰ καλὰ καὶ νὰ μᾶς διπλωρώσει, πὺ θέλω νὰ τοῦ μιλήσω.

“Ὡσπου νὰ πλησιάσει ὁ καπετὰν Πιπίνος στὸ καράβι τοῦ Κανάρη, λέει στὸν Κουτσοῦκο, πὺ εἶναι καὶ ὁ γραμματέας τοῦ καραβιοῦ, νὰ γράψει τὸ ἡμερολόγιο ὅσο ἔφεγγε ἡ μέρα:

—Πάρε, μωρὲ Κουτσοῦκο τὸ τεφτέρι καὶ γράφε αὐτὰ πὺ θὰ σοῦ λέω:

—“Ἐγινε, καπετάνιο... λέγε:

—«Ἐξι Ἰούνη. Μόλις ἔπεσε ἡ νύχτα ἐπῆρε γραῖγος καὶ ἀπὸ Ἄγνουσες ἀνοιγόμαστε πρίμα... γιὰ τὸ κάστρο

τῆς Χιός... Κατὰ πάνω μας μουράρουν ἔντεκα κομμάτια... βαρδιακόστες τοῦ ὀχτροῦ... Ξωπίσω ἔρχεται καὶ ὁ Πιπίνος μὲ τὸ μπουρλότο του. Ὁ Θεὸς βοηθὸς μας...». Τὰ ἔγραψες, μωρέ;

—Τὰ ἔγραψα, καπετάνιο, κι ὁ Θεὸς νὰ τὰ κάμει γράμματα...

Στὸ μεταξύ, ὁ καπετὰν Κανάρης ἔχασε ἀπὸ τὰ μάτια του τὸν Πιπίνο καὶ ἄρχισε ν' ἀνησυχεῖ. Γυρίζει στὸ τσοῦρμο του καὶ ρωτᾷ:

—Τί ἔγινε, μωρὲ παιδιά, ὁ Πιπίνος; Δὲν τόνε βλέπω.

—“Ὡς τὰ λιοθασιλέματα ἔρχότανε ξωπίσω μας, στὶς Ἄγνουσες. Τώρα σουρούπωσε καὶ δὲν τόνε βλέπουμε κι ἐμεῖς, πῆρε τὸ λόγο ὁ Κουτσοῦκος.

—Καλὰ, ὅπου νὰ ἴναι θὰ φανεῖ. Καὶ συνέχισε μονολογώντας: Πρύμισε ὁ καιρὸς! Σ' εὐχαριστῶ, Παναγία μου! Σὲ δοξάζω, Χριστέ μου!

—Ὅρτσα, μωρὲ Ραφαλιά, συνεχίζει προστακτικά, νὰ μπαίνουμε μέσα στὸ λιμάνι τῆς Χιός!...

—Ὅρτσάρω, καπετὰν Κωσταντῆ!...

Ξαφνικὰ πίσω τους, σὲ μικρὴ ἀπόσταση ἀκούγεται ἡ φωνὴ τοῦ Πιπίνου:

—Καπετὰν Κωσταντῆ!...

—Τί εἶναι καπετὰν Πιπίνο;.. Ποῦ εἶσαι, μωρέ;...

—Ἐδῶ, πίσω σας, σᾶς ἀκολουθῶ... Ἄκουσες, μωρέ, μιὰ κανονιά;

—Ναί. Δὲν εἶναι τίποτα. Ἦταν ἀπὸ τὴν τούρκικη καπιτάνα, ποὺ δίνει τὸ σινιάλο γιὰ τὸ μπαϊράμι!

—Ἄ!... Καλὰ... Θὰ τοὺς κάμουμε ἐμεῖς καλὸ μπαϊράμι!...

—Πρῶτα ὁ Θεός. Καὶ συνεχίζει μονολογώντας: «Κανάρη, ἀπόψε θὰ πεθάνεις... Ἀπόψε θὰ πεθάνεις... Κανάρη... χώνεψέ το...».

—Καπετὰν Κωσταντῆ!...

—Τί εἶναι, ὄρῃ Κουτσοῦκο;

—Κοίταξε, φωταψίες μέσα στο λιμάνι.

—Εἶναι ἡ ἀρμάδα φωτισμένη γιά τὸ μπαϊράμι τους!
Καὶ συνεχίζει: Ἄκοῦς καὶ τὰ νταούλια καὶ τοὺς ζουρ-
νάδες;

—Τ' ἀκούω.

—Βλέπεις σ' ἐκεῖνο ἐκεῖ τὸ ντελίνι φανάρια χρωμα-
τιστά, πάνω στὶς ἀντένες;

—Τὰ βλέπω.

—Ἐκείνη εἶναι ἡ καπιτάνα τοῦ Καρᾶ Ἀλῆ!... Τσα-
πραλῆ! Πιάσ' τὸ δοιάκι... Πέρνα ἀνάμεσα στὶς φρεγάτες
καὶ μουράρησε ὀλόϊσια πάνω σὲ κείνο τὸ ντελίνι, πού παί-
ζουν οἱ ζουρνάδες... Καὶ μὴ μιλάει κανεῖς... Ὅρῃ Κουτσοῦ-
κο; ρωτάει ἀνήσυχος τὸ φίλο του. Ποιό εἶναι τὸ μπιρ-
γκαντίνι πού μᾶς ξεπέρασε;

—Τοῦ Πιπίνου. Τραβᾶ κατὰ πάνω στὴν ἀντικαπιτάνα
τοῦ Μουχτάρμπεη!

—Μπράβο, ὄρῃ Πιπίνο!... Ἀγάντα κι ὁ Θεὸς βοηθός.
Καὶ μονολογώντας: «Κωσταντή, ἀπόψε θὰ πεθάν-
νεις!»... Παιδιά, ἐτοιμάστε τοὺς γάντζους... Καί... γιά
κοιτάτε ὁδῶ: ἂν δὲ σιγουράrouμε καλὰ τὸ μπουρλότο
πάνω στο ντελίνι, κανεῖς δὲν κατεβαίνει στὴ σκαμπαθία!...
Καὶ πάλι μονολογεῖ: «Κωσταντή!... Ἀπόψε θὰ πε-
θάνεις!»!

Τὴ στιγμή ἐκείνη τὸν πλησιάζει ὁ Κουτσοῦκος καὶ
χαμηλόφωνα —λές καὶ θὰ μπορούσαν νὰ τὸν ἀκούσουν
μέσα σὲ κείνη τὴ φασαρία πού κάναν οἱ ζουρνάδες καὶ τὰ
νταούλια— τοῦ λέει:

—Καπετάνιο! Βρισκόμαστε κοντὰ στὴν καπιτάνα!

—Καλά... Κοίτα, Τσαπαρλή, νὰ χώσεις τὸ μπαστού-
νι σὲ μιὰ ἀπ' τὶς ἀνοιχτὲς μπουκαπόρτες τῆς μάσκας καὶ
νὰ τὸ φρακάρεις καλά... Κ' ὕστερα ἀπὸ μιὰ μικρὴ σιωπὴ,
μονολογεῖ, σὰ νὰ μιᾶ ὅμως σὲ κάποιον ἀπέναντί του:

«Καπετὰν χασάπη τῆς Χιός... ἀπόψε θὰ πλερώσεις!...». Τσαπαρλή... ἔτοιμος;

—Μὴ σὲ γνοιάζει, καπετάνιο... Ἔκου... Καὶ μὲ μιᾶς χώνει μὲ ὄρμη τὸ μπαστούνι τοῦ φλόκου μέσα στὴ μιὰ μπουκαπόρτα τῆς μάσκας τῆς καπιτάνας...

—Τοὺς γάντζους, μωρέ... Ἄμολᾶτε τοὺς γάντζους... Κολλῆστε καλὰ νὰ θάλω φωτιά!... Κωσταντή... ἀπόψε πεθαίνεις!... Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου... Δέσε, μωρὲ Τσαπαρλή, τὸ τιμόνι, μὴ λασκάρει ἀπὸ τὴ θέση του καὶ ξεμακρύνει τὸ μπουρλότο!...

—Ἔγινε, καπετάνιο!...

—Δόξα σοι ὁ Θεός, ἔπιασε!... Νά, μωρέ, καπετὰν χασάπη, μπαϊράμι!... —φωνάζει τώρα δυνατὰ ὁ Κανάρης— «Ὅλοι, μωρέ, τώρα στὴ σκαμπαβία... Κουτσοῦκο, πάρε καὶ τὸ τζιορνάλε τοῦ καραβιοῦ μαζί σου... Κάμε μπαϊράμι, Καραλή... Φτερὰ στὰ κουπιά, ἀδέρφια... Βίρα!... Σ' εὐχαριστῶ, Θεέ μου, γιὰ τὴ χαρὰ ποὺ μοῦ ἔδωκες καὶ γιὰ τὴ νίκη, ποὺ χάρισες στὴν ἄμοιρη πατρίδα μου...

Ξαφνικά, καὶ ἀφοῦ εἶχαν ξεμακρύνει ἄρκετὰ οἱ ἠρωές μας, μιὰ δυνατὴ θροντὴ ἀκούστηκε, μιὰ λάμψη μεσοῦρανα ἔλαμψε καὶ μυριόστομη ἀκούστηκε ἀπὸ τὸ τσοῦρ-μο ἢ κραυγὴ:

—Ζήτω!... Ζήτω ὁ καπετὰν Κανάρης!...

—Πάψτε, μωρέ, δὲν ντρέπεστε!... Τί ἔκανε ὁ Κανάρης, γιὰ νὰ τοῦ φωνάζετε «Ζήτω»; Ζήτω ἡ πατρίδα, μωρέ!... Αὐτὴ ἀξίζει νὰ ζήσει!... Γι' αὐτὴ τὰ κάνουμε ὅλα αὐτά!...

Στὸ μεταξὺ ὁ Κουτσοῦκος, θαυμάζοντας τὴν τεράστια λάμψη, ποὺ θγαίνει ἀπὸ τὴν καπιτάνα, δὲν κρατᾶ τὸν ἐνθουσιασμό του καὶ φωνάζει:

—Αὐτὴ εἶναι φωτοχυσία, καπετάνιο!... Ἡ νύχτα γίνθηκε μέρα!...

—Βλέπεις, μωρέ Κουτσοῦκο, νὰ γράψεις στὸ τεφτέρι μας;

—Βλέπω.

—Γράφε, λοιπόν: «Ἐπτὰ τοῦ Ἰούνη... Διὰ νυχτός, ὦρα μεσάνυχτα, τὸ μπουρλότο μας, μὲ τὸ Νυντραίικο τοῦ Πιπίνου... ὠρμησαν κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου... ὅπου ἦτον ἀραγμένος εἰς Χίον... καὶ ἐζύγωσαν τὰ δύο μπουρλότα μεταξὺ εἰς τὰ δύο ντελίνια... Καὶ τὸ ἐδικό μας ἔπεσε ἐπάνω εἰς τὸ ἓνα ντελίνο καὶ ἐπῆρε φωτιά... Καὶ σὲ μίαν ὥραν... δὲν ἀπέμεινε σημάδι ἀπὸ αὐτά... καὶ ἐπῆγαν κατὰ διαθόλου... Καὶ ἦτον αὐτό, ὅπου ἔκαψε τὸ ἐδικό μας μπουρλότο, τοῦ Πασᾶ Γκεμισί... ὅτι εἶχε στὸ τρανὸ ἄλμπουρο τὸ σαντζάκι... Καὶ δόξα τῷ Θεῷ ἐσαλπαρίσαμεν μὲ τὶς θάρκες... χωρὶς νὰ θλαφθῆ κανεὶς». Τὰ ἔγραψες, Κουτσοῦκο;

—Τὰ ἔγραψα, καπετὰν Κωσταντή. Μόνο πού δὲ μοῦ ἔπες νὰ γράψω πὼς ἡ ἀφεντιά σου ἔβαλε τὴ φωτιά!

—Τί λές, ὁρὲ Κουτσοῦκο; Καὶ τί εἶμαι ἐγώ, γιὰ νὰ γράψω τὸ ὄνομά μου στὴν ἱστορία τῆς πατρίδος;

* * *

Τὰ παραπάνω στιγμιότυπα δείχνουν ὄχι μονάχα τὸν πατριωτισμὸ τοῦ Κανάρη, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπλότητά του, τὴν ταπεινοφροσύνη του καὶ τὴ βαθιά του πίστη στὸ Θεὸ καὶ στὴν ἰερότητα τοῦ σκοποῦ τῆς Ἐπανάστασης.

Τῆς Χίου, φυσικά, τὸ κατόρθωμα, μὲ τὴν πυρπόληση τῆς ναυαρχίδας τοῦ Καρὰ Ἀλῆ, ὅπως καὶ τῆς Σάμου, μὲ τὴ φρεγάτα τοῦ Χοσρέφ καὶ τὸ τόλμημά του νὰ μπεῖ στὸ λιμάνι τῆς Ἀλεξάνδρειας, εἶναι γνωστὰ σ' ὅλους μας ἀπὸ τὸ Δημοτικὸ ἀκόμη σχολεῖο. Πόθησε νὰ γίνῃ μπουρλοτιέρης κι ἀναδείχθηκε ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους στὸν Ἱερὸ Ἀγώνα.

Πάρα πολλὰ εἶναι τὰ κατορθώματά του, ἂν κι αὐ-

τός, ἀπὸ μετριοφροσύνη λίγα μόνο ἀνάφερε. Στὸ ἐκκλη-
σάκι του, πού ὁ ἴδιος ἔχτισε στὴν Κυψέλη τῆς Ἀθήνας,
σ' ἓνα τοῖχο, εἶναι χαραγμένες μερικές ἡμερομηνίες καὶ
τοποθεσίες ἀπ' τὸ ἴδιο του τὸ χέρι, ὅσες αὐτὸς θυμόταν
ἢ νόμισε ἀξιοσημείωτες: «ΧΙΟΣ 6-7 Ἰουνίου 1822». «ΤΕΝΕΔΟΣ 10.11.1822». «ΤΡΙΚΕΡΙ 1824». «ΣΑΜΟΣ 3.
8.1824», «ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ 29.7.1825». «ΜΥΤΙΛΗΝΗ 29.
5.1828».

Ὅμως δὲν ἦταν μονάχα ὁ ἀτρόμητος πυρπολητής,
ὁ γενναῖος πολεμιστής, ἀλλὰ καὶ ὁ διοικητικὸς νοῦς καὶ
πάνω ἀπ' ὅλα ἡ «μ ε γ ά λ η ψυχή».

Ταπεινὸς ἔμεινε ὡς τὰ γερατεία του, κι ἄς τὸν κυνη-
γοῦσαν οἱ δόξεις. Ὅχι μονάχα ἀπόφευγε νὰ διηγιέται τὰ
κατορθώματά του, ἀλλὰ καὶ σὰν τὸν ρωτοῦσαν, γιὰ ν'
ἀλλάξει συζήτηση, συνήθιζε νὰ λέει ἀνέκδοτα τοῦ Κο-
λοκοτρώνη.

Πάνω ἀπ' ὅλα, ὅμως, ὁ Κανάρης ἦταν πιστὸς χρι-
στιανός. Ὁλόκερη ἡ ζωὴ του εἶναι ἓνα ὑφαντὸ μὲ στη-
μόνι τὴν Πίστη καὶ ὑφάδι τὴν ἀγάπη γιὰ τὴν Πατρίδα.
Πολλοὶ θὰ θυμοῦνται τὸ «τ ά μ α» του, μὲ τὴ νίκη τῆς
Χίου, πού ὁ ποιητὴς Δροσίνης ἔπλεξε στὰ δύο του τε-
τράστιχα:

«Μεσάνυχτα ὁ Πυρπολητὴς ἐγύρισε
κι ἐπήδησε ἀπ' τὸ γρήγορο καῖκι
πιστός, νὰ φέρει μὲ τὰ πόδια ὀλόγυμνα
στὴν Ἐκκλησιὰ τὸ τάμα γιὰ τὴ Νίκη.

Τὸ χέρι, πού ἄτρεμο ἔσπειρε τὸ θάνατο
μὲ τὸ δαυλὸ —τὸ φοβερὸ τὸ χέρι—
τώρα, ταπεινωμένο καὶ τρεμάμενο
στὴν Παναγιὰ ἀνάφτει ἐν' ἀγιοκέρι».

Ὁ ἀτρόμητος πορολόγητης Κωνσταντῆς Κανάρης.

Στὰ τελευταῖα του χρόνια, κουρασμένος πιά ἀπό κατορθώματα... ἀγνωμοσύνη καί... δόξεις, ζεῖ ἤσυχα, ἀποτραβηγμένος στοῦ σπιτάκι του, στήν Κυψέλη. Ἀπό τὸ περιβάλλον του αὐτὸ εἶναι καὶ τὰ τελευταῖα παρακάτω σιγμιότυπα, στὰ ὁποῖα θὰ ζήσουμε ἕναν ἄλλο Κανάρη.

Στὸ μικρὸ κῆπο τοῦ σπιτιοῦ του «ὁ καπετὰν Κωσταντής», μὲ ἕνα σκεπάρνι στοῦ χέρι καὶ κάτι σανίδια μαστορεύει. Ἡ γυναίκα του, πού περίεργη παρακολουθεῖ ἀπὸ τὸ σπίτι τὶς καινούριες «δραστηριότητες» τοῦ ἄντρα της τοῦ φωνάζει:

—Κωσταντήη!

—Τί θέλεις, Δεσποινιώ;

—Τί κάνεις ἐκεῖ πέρα καὶ μαστορεύεις ἀπὸ τὸ πρωῖ;

—Ἐφτιασα μιὰ κασόνα γιὰ νὰ θάλουμε τὰ κουνελάκια, πού μεγαλώσανε πιά καὶ δὲν τὰ θέλει ἡ κουνέλα. Καὶ τώρα φτιάχνω ἕνα σπιτάκι γιὰ τὸν ἀράπη!

—Πόσες τοῦ μήνα ἔχουμε σήμερα, ξέρεις;

—Ἀμέ. Εἴκοσι τοῦ Μάη. Καὶ τί μ' αὐτό;

—Αὔριο ξημερώνει ἡ γιορτὴ σου κι ἔταξα νὰ σφάξω ἕναν κόκκορα γιὰ νὰ σὲ τιμήσω!

—Καὶ τί θέλεις ἀπὸ μένα;

—Νὰ μὲ βοηθήσεις νὰ σφάξουμε τὸν κόκκορα.

—Τί λές, θρὲ ἀθεόφοβη! Βαστάει ἡ καρδιά σου νὰ σφάξεις τὸ πουλί;

—Ἐσύ, μωρέ, Κωσταντή, φουντάρησες κι ἔκαψες τόσους τούρκους καὶ λυπήθηκες νὰ σφάξουμε τὸν κόκκορα;

—Ἐκεῖνοι ἦτανε γιὰ τὴ λευτεριά καὶ γιὰ τὴν πατρίδα. Δὲν ἦτανε γιὰ μένα. Ἐκεῖνοι μοῦ φταίγανε. Τὸ πουλὶ δὲ μοῦ ἴφταιξε σὲ τίποτα. Τὸ πουλὶ εἶναι ἀθῶο. Ἐκεῖνοι ἦτανε κακοῦργοι!...

—Καλά. Θὰ τόνε σφάξω τότες μοναχὴ μου...

—Δεσποινιώ!

—Τί ’ναι, Κωσταντή;

—”Ελα ’δῶ. ”Ας τὸν κόκκορα. Κάτσ’ ἐδῶ, κοντά μου. Νά σ’ αὐτὸ τὸ παγκάκι. Μοῦ θύμησες πολλές θύμησες τώρα δά. ’Αλήθεια! Πόσοι τοῦρκοι βρῆκαν τὸ θάνατο ἀπὸ τὸ δαυλὸ ποὺ κράτησε τοῦτο ’δῶ τὸ χέρι, ποὺ τώρα κρατᾶ τὸ σκεπάρνι γιὰ νὰ φτιάχνει σπιτάκια γιὰ κουνέλια καὶ γιὰ σκύλους! Μὰ νά, ὅμως! Ἡ Πατρίδα εἶναι λεύτερη!... ”Εχουμε τώρα δικό μας ”Εθνος, δικό μας Κράτος καὶ δικιά μας Κυβέρνηση!... «Σὰ δὲν ἔχουμε ”Εθνος, θὰ κάνουμε», εἶπα μιὰ φορά σ’ ἓναν Αὐστριακὸ πλοίαρχο, ποὺ μὲ πρόγκιξε πὼς δὲν εἶχαμε ”Εθνος. Καὶ κάναμε... ”Εχει τὰ ἐλαττώματά του, δὲ λέω, μὰ ἔχει καὶ τὰ προτερήματά του. Καὶ ἐγὼ δὲν ἔχω παράπονο. Γιὰ τὶς μικρές μου θυσίες, τὸ ”Εθνος μ’ ἀντάμειψε. Μοῦ ἔδωσε τιμές καὶ ἀξιώματα. Μ’ ἔκανε ”Επαρχο, Πληρεξούσιο, Ναύαρχο, Ὑπουργὸ καὶ Πρωθυπουργό!

Καὶ σὺ δὲν πρέπει νὰ ’χεις παράπονο, Δεσποινιώ μου, ἔ; ”Εχεις ἄντρα Πρωθυπουργό!...

—Δὲν ἔχω παράπονο, Κωσταντή μου, μὰ ἐγὼ παντρεύτηκα τὸ παλικάρι ποὺ ἦτανε μοῦτσος στὸ καράβι τοῦ Μπουρέκα. Κι οὔτε τὰ φαντάστηκα ὅλ’ αὐτὰ τὰ μεγαλεία. Μόνο ποὺ πέθαινα, κάθε φορά, ποὺ ἔφευγες γιὰ νὰ πᾶς νὰ κάψεις κανένα τούρκικο. Ναί, δὲ λέω, ἡ Πατρίδα σ’ ἀντάμειψε. Μὰ καὶ σὺ δὲν πρόσφερες λίγα σ’ αὐτή. Τὰ χέρια σου ἀκόμα, καὶ τὸ κορμί σου εἶναι καμμένα, ποὺ δὲν ἄφηνες τὸ μπουρλότο, προτοῦ νὰ σιγουρευτεῖς πὼς πῆρε σίγουρα φωτιά. Κι ἂν δὲν ἦτανε ὁ λαὸς νὰ σ’ ἀγαπᾶ καὶ μερικοὶ καλοὶ πατριῶτες νὰ σοῦ σταθοῦνε, θαρρεῖς πὼς οἱ πολιτικάντηδες θὰ σοῦ ἀφήνανε ὅλες αὐτὲς τὶς τιμές καὶ τ’ ἀξιώματα; Μπορεῖ νὰ σὲ χώνανε καὶ σένα σὲ κανένα μπουντρούμι, σὰν τὸν Κολοκοτρώνη!...

—Αὐτά, Δεσποινιώ μου, εἶναι ἀνθρώπινα πάθη καὶ ἀδυναμίες. Μιὰ φορά, ἐγὼ εἶμαι εὐχαριστημένος, ποὺ λευ-

τερώθηκε ή Πατρίδα καί, καλή - κακή, έχει τή δική της Κυβέρνηση.

—Καλά, ὄλ' αὐτά! Ἐγὼ ὅμως ἔχω κι ἄλλη δουλειά. Πρέπει νά σφάξω τὸν κόκκορα, γιὰ νά σιτέψει ὡς αὐριο.

—Καλά, πήγαινε!... Ἔ, ὁρὲ μακαρίτη Κουτσοῦκο, ποῦ εἶσαι ν' ἀνιστορήσουμε τὰ περασμένα!... «Γιαγκίν... γιαγκίν... Βούρ, γκιαουρλάρ...». Σᾶς καῖνε τὰ Ψαρά, μεμέτηδες!... Ὅρτσα λαμπάντα... Φρακάρησε στὴν ἀνοιχτὴ μπουκαπόρτα τὸ μπαστούνι, Τσαπαρλή!... Ἔ, καημένε, Κωσταντή!... Τύφλα νά ἔχουνε τὰ ναυαρχηλίκια σου καὶ τὰ πρωθυπουργηλίκια σου, μπροστὰ σέ ἔκείνες τὶς τιμές καὶ τὶς δόξες...

—Κωσταντή μου...

—Τί θέλεις πάλι, Δεσποινιώ;

—Κωσταντή μου —τοῦ λέει πλησιάζοντας ή γυναίκα του— ἕνας κύριος, «καθὼς πρέπει», παρακαλεῖ, λέει, νά τὸν δεχτεῖς. Μοῦ ἔπε καὶ τ' ὄνομά του: Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης.

—Ἄ, ὁ Βαλαωρίτης, ὁ ποιητής! Καλὸς πατριώτης! Νά περάσει, Δεσποινιώ μου... Βάλτονε νά καθίσει στὸ σαλόνι μας κι ἔρχομαι ἀμέσως... Νά συγυριστῶ κομματί...

Ὁ Βαλαωρίτης, ὅμως, ἄκουσε ἀπὸ τὴν ἐξώπορτα τὴ συζήτηση καὶ φώναξε στὸν Κανάρη:

—Κύριε Πρόεδρε! Ἐπιτρέψατέ μου, σᾶς παρακαλῶ, νά σᾶς ἐπισκεφθῶ ἐκεῖ πού εἴσθε. Αὐτὸ θὰ μ' εὐχαριστήσει πολὺ. Δὲν θέλω νά σᾶς ἀποσπάσω ἀπὸ τὰς τερπνάς σας ἐνασχολήσεις. Ἄν θέλετε πράγματι νά μὲ τιμήσετε, προτιμῶ τὸν κῆπο σας ἀπὸ τὸ σαλόνι!...

—Ἐλᾶτε, τότε, κύριε Βαλαωρίτη, ἀφοῦ αὐτὸ θὰ σᾶς εὐχαριστήσει. Ἡ Δέσποινιά μου θὰ μᾶς περιποιηθεῖ ἐδῶ... Φέρε μας, Δεσποινιώ, κοντὰ ἕνα τραπεζάκι.

—Μὴν ἐνοχλεῖσθε, κύριε Πρόεδρε! Δὲν χρειάζονται περιποιήσεις! Αἰσθάνομαι πλέον ἄνετα, χωρὶς αὐτάς.

—Κι ἐγώ, κύριε Βαλαωρίτη μου, αἰσθάνομαι πολὺ πιὸ ἄνετα, ἂν δὲν μὲ ἀποκαλεῖτε «κύριε Πρόεδρε» ἀλλὰ «καπετὰν Κωσταντή».

—Αὐτὸ θὰ μοῦ ἦτο περισσότερο εὐχάριστον, διότι, διὰ νὰ εἶμαι εἰλικρινής, δὲν ἦλθον διὰ νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν Πρωθυπουργὸν Κανάρην, ἀλλὰ τὸν πυρπολητὴν Κωσταντὴν Κανάρην. Πρωθυπουργοὺς εἴχομεν καὶ θὰ ἔχωμεν πολλοὺς, Κανάρην ὅμως, ἔχομεν ἕναν!...

—Σᾶς εὐχαριστῶ, κύριε Βαλαωρίτη. Ποιός, ὅμως, ὁ σκοπὸς τῆς ἐπισκέψεώς σας ἐδῶ;

—Αὔριον ἐορτάζετε, καπετὰν Κωσταντή! (Σᾶς ἀποκαλῶ ἔτσι ἐφ' ὅσον σᾶς εὐχαριστεῖ). Ἐσκέφθην, λοιπόν, ὅτι θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ σᾶς ἐπισκεφθῶ σήμερον —διότι αὔριον θὰ ὑπάρξῃ μεγάλη συρροὴ θαυμαστῶν σας— διὰ νὰ σᾶς ὑποβάλω τὰς εὐχάς μου καὶ νὰ μοῦ δώσητε τὴν χαρὰν νὰ συναναστραφῶ ὀλίγον μαζί σας. Μὲ τὸ ἴνδαλμα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, τὸν ἥρωα καὶ ἡμίθεον τοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Ἕθνους ἀγῶνος.

—Κύριε Βαλαωρίτη, πολλὰ μοῦ τὰ εἶπατε καὶ μὲ μπερδέψατε. Ὁ Κωσταντῆς ὁ Κανάρης δὲν εἶναι ἡμίθεος. Εἶναι ἕνας πατριώτης, ποὺ ἔκανε τὸ καθῆκον του στὴν Πατρίδα! Τίποτ' ἄλλο! Ὅλα τ' ἄλλα εἶναι δικά σας φτιαξίματα, κύριε ποιητά μου!...

—Νὰ σᾶς κάμω μίαν ἐρώτησιν, καπετὰν Κωσταντή;

—Ν' ἀκούσω.

—Ἀπὸ ὅσα γνωρίζομεν —κι ἄς ἔχετε ἐσεῖς ἀντίθετον ἄποψιν— μέσα σας ἐκρύβατε ἕναν ἥρωα! Διατί, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐνάρξεως τῆς Ἐπαναστάσεως, δὲν ἐκάματε κάτι, κάποιον κατόρθωμα, τὸ ὁποῖον νὰ φανερώσῃ αὐτὸν τὸν ἥρωα; Ἐχετε ὑποχρέωσιν νὰ μοῦ ἀπαντήσετε, διότι ἡ ἰδική σας ἱστορία ἀποτελεῖ τὴν ἱστορίαν τῆς Πατρίδος!

—Μὲ στενοχωρεῖτε, κύριε Βαλαωρίτη! Σᾶς εἶπα:

δὲν εἶμαι ἥρωας κι οὔτε ἔκανα κάτι, πού νὰ εἶναι ἄξιο νὰ γραφτεῖ στὰ χαρτιά... Πολὺ ἀπλὰ εἶν' τὰ πράγματα: καθὼς ζοῦσα πάντα ἤσυχα καὶ φρόντιζα τὴ φαμελιά μου καὶ δὲν ἔλεγα μπαρουῶφες στοὺς καφενέδες, δὲ μ' εἶχανε σὲ ὑπόληψη. "Ἄμα γύρεψαν μπουρλοτιέρηδες, παρουσιάστηκα κι ἀπορήσανε. Αὐτὸ ἦταν ὅλο...

—Μάλιστα. Αὐτὸ εἶναι σωστό! "Ὅσοι λένε πολλὰ λόγια καὶ αὐτοεπαινοῦνται διὰ μεγάλα κατορθώματα, ποτὲ δὲν γίνονται... Κανάρηδες!...

.....

"Ὅταν ἔφυγε ὁ Βαλαωρίτης, ὁ Κανάρης ἔνιωσε ἓνα ξαλάφρωμα. "Ὅλες αὐτὲς οἱ συζητήσεις γιὰ κατορθώματα καὶ ἥρωες καὶ ἡμίθεους τὸν κούραζαν. Δὲν τ' ἄρέσανε, ὅπως εἶπε πρὶν ἀπὸ λίγο στὸν ποιητὴ οἱ «μπαρουῶφες».

—Καλὸς καὶ ἅγιος, κύρ Βαλαωρίτη μου —μονολογεῖ— ἀλλὰ μὲ κούρασες. Εἶσαι καὶ σὺ πατριώτης. Τὸ ξέρω. Τί τίς θές, λοιπόν, ὅλες αὐτὲς τίς μπαρουῶφες: "Ἡρωας, ἡμίθεος, ἱστορία καί... κουροφέξαλα! "Ἄμα πεῖς μιὰ φορὰ στὸν ἑαυτὸ σου «Κωσταντὴ ἀπόψε θὰ πεθάνεις» αὐτὸ εἶν' ὅλο! Γίνεσαι καὶ ἥρωας, γίνεσαι καὶ ἡμίθεος εἴτε τὸ θές εἴτε ὄχι!

—Τί ἔπαθες, Κωσταντὴ μου; παραμιλᾷς; ρωτάει ἀνήσυχη ἢ γυναίκα του πού 'ρθε πάνω στὴν ὥρα. Μὲ ποιὸν μιλᾷς; 'Ὁ κύριος Βαλαωρίτης ἔφυγε!

—Μ' αὐτὸν μιλῶ, Δεσποινιώ μου, κι ἄς ἔφυγε.

—Εἶναι κι αὐτὸς πολιτικάντης;

—Πολιτικάντης εἶναι, μὰ εἶναι καλὸς πατριώτης. Μόνο πού κόντεψε νὰ μὲ κάνει Θεό!

—Κάποιος πάλι χτυπᾷ. Γιὰ πηγαινε νὰ δεῖς ποιὸς εἶναι. "Ἄν εἶναι πάλι κανέννας, πού θέλει νὰ γράψει ἱστορίες, μὰ τὸν "Ἀη Νικόλα θὰ τόνε διώξω... Ποιὸς εἶναι, Δεσποινιώ;

—“Ένας ζητιάνος, τοῦ ἀπαντᾶ σιγά, προχωρώντας πρὸς τὸ μέρος του.

—“Ἐ, βοήθησε τὸν ἄνθρωπο, τί περιμένεις;

—Θέλει ἐσένα.

—Ἐμένα;

—Ναί, θέλει, λέει, νὰ σὲ δεῖ καὶ νὰ σοῦ μιλήσει...

—Τότε, φέρτον μέσα. Καὶ συνεχίζει, μονολογώντας: ποιός νὰ ἴναι πάλι αὐτός! Καὶ πλησιάζοντας πρὸς τὴν πόρτα: “Ἐλα μέσα ἄνθρωπέ μου! Πέρασε...

—Καλησπέρα ἀρχόντοι...

—Καλῶς τὸν γέροντα! Πέρασε μέσα καὶ πὲς μου τί γυρεύεις;

—Δὲν εἶσαι σὺ ὁ Κωσταντῆς ὁ Κανάρης ἀπὸ τὰ Ψαρά;

—Ναί. Ἐγὼ εἶμαι. Καὶ σὺ, ποιός εἶσαι, γέροντα;

—Δὲ μὲ θυμᾶσαι, Κωσταντή; Γρήγορα, βλέπω, μὲ ξέχασες, μὰ σὲ θυμᾶμαι ἐγώ!

—Τί νὰ σοῦ πῶ; Τὴ γλώσσα μου μιλᾶς καὶ ναυτικὸς μοῦ μοιάζεις... Μὰ δὲν μπορῶ νὰ θυμηθῶ, ποῦ σ’ ἔχω ματαδεῖ! Ποιός εἶσαι, γιὰ πὲς μου...

—Πενήντα χρόνια πέρασαν ἀπὸ τὴν καλὴ ἐκείνη ἐποχὴ! Θυμήσου!

—Γέρασα πιά κι ἐγώ, καθὼς θωρεῖς καὶ δὲν μπορῶ νὰ θυμηθῶ. Γιὰ θύμισέ μου σὲ παρακαλῶ. Ποῦ εἴχαμε βρεθεῖ μαζί; Ποιός εἶσαι, τέλος πάντων;

—Εἶχε περάσει ἓνας χρόνος ἀπὸ τότες πού ἔκαψες τὴ ναυαρχίδα στὴ Χιό. Ἦτανε ἡ πρώτη φορά, ποῦ σ’ ἔβλεπα ἐκείνη τὴ βραδιά. Ἦμαστε ἀπ’ ὄξω ἀπ’ τὴν Τένεδο. Σὰ νὰ σὲ βλέπω ἀκόμα, καθάλα πάνω στὸ μπουρλότο σου, κυνηγοῦσες μιὰ τούρκικη φρεγάδα.

—Γέροντα, ἡ γλώσσα σου μιλᾶ μέσ’ στὴν ψυχὴ μου...

—Σὲ καμάρωνα ἀπὸ μακρὰ καὶ σὲ θαύμαζα! “Ὁμως οἱ τούρκοι σὲ μυρίστηκαν κι ἔριξαν ὄχτῶ θασέλα, γιὰ νὰ

σὲ κυνηγήσουν. Ἐσὺ θάρρος στοὺς ναῦτες σου ἔδινες, καθὼς βαστοῦσες τὸ τιμόνι! Καὶ γλιστροῦσες σὰ δαίμονας, μέσα στὸν καπνὸ καὶ τοὺς κρότους.

—Ἐσὺ τ' ἤσουν; ναύτης ἢ καπετάνιος;

—Πιὸ ὕστερα θὰ μάθεις. Νὰ δεῖς πὼς φέρνει ἡ ζωὴ τὸν κόσμον ἀλακάπα!

—Γιὰ λέγε καὶ μοῦ μύρισε τοῦ μπαρουτιοῦ ἢ καπνίλα!

—Βλέποντας τὸν κίνδυνον ποὺ μᾶς πλησίαζε, οἱ ναῦτες κι ὁ λοστρόμος μ' ἐξόρκιζαν νὰ φύγουμε! Τοὺς εἶχε πιᾶσει τρόμος.

—Ἀλήθεια λές, γέροντα;

—Ναί, Κωσταντή!... Μὰ ἐσὺ χανόσουν. «Ἵρτσα, μᾶϊνα τὰ πανιά» φωνάζω στὰ παιδιὰ μου.

—Μὰ καπετάνιος ἤσουν;

—Ναί, Κωσταντή... Γιὰ μιὰ στιγμή μᾶς σίμωσες. Ὁ τοῦρκος κοντοζύγωνε. Ἐγὼ προσπαθοῦσα νὰ σὲ σώσω. Κιντυνεύαμε ὅλοι μας...

«Οἱ ναῦτες μοῦ φωνάζανε: —Τί κάνεις καπετάνο; Κι ἐγὼ τοῦ λέω: Τὸν Ψαριανὸ νὰ σώσω κι ἄς πεθάνω! Καὶ σοῦ πετῶ τὴ γούμενα καὶ δένεις τὸ μπουρλότο, κάνω τιμόνι δεξιά... τὸ φλογερὸ τὸ χνῶτο τοῦ Τούρκου θὰ σὲ θούλιαζε! «θυμᾶσαι; σοῦ φωνάζω, «Πρῶτος ἀπ' ὅλους ν' ἀνεβῆς», μὰ δὲν ἀκοῦς κι ἀφήνεις ἄλλοι ν' ἀνέβουν... ἔσκυπα κι ἀπ' τὰ μαλλιά σ' ἀδράζω, καὶ σ' ἔσωσα κι ἐφύγαμε... μὰ δάκρυα βλέπω χύνεις;».

—Ματρῶζε μου!... Ἐσύ, ἐσὺ εἶσαι ἀδερφέ μου; Καὶ νὰ μὴ σὲ γνωρίσω τόσην ὥρα! Κάτι μοῦ ἔλεγε ἡ καρδιά μου πὼς ὁ γέρο ζητιάνος δὲν ἦταν ἄλλος ἀπὸ φίλον ἀδερφικό! Μὰ γιὰ πὲς μου, ποῦ ἤσουν τόσον καιρό; Γιατί εἶ-

σαι σ' αὐτὰ τὰ χάλια; Εἶσαι πραγματικὰ ζητιάνος; Ἡ ντύθηκες ξεπίτηδες ἔτσι γιὰ νὰ μὲ ξαφνιάσεις;

—Ἄσε, καλύτερα νὰ μὴ στ' ἀνιστορήσω, Κωσταντή, γιὰτὶ πραγματικὰ θὰ κλάψεις καὶ μένα καὶ τὴν ἄτυχη πατρίδα μας, ποὺ τὴν κουμαντάρουν ἀκόμη οἱ ξένοι.

—Μὴ νοιάζεσαι. Καλὰ ἴκαμες καὶ ἦρθες νὰ μὲ θρεῖς! Μοῦ χάρισες μεγάλη εὐτυχία. Μοῦ θύμισες χρόνια παλιά, χρόνια καλὰ καὶ χρόνια δοξασμένα. Τὰ λίγα χρόνια, ποὺ μᾶς μένουν θέλω νὰ τὰ ζήσουμε μαζί, ὁμορφα καὶ χαρούμενα. Τὰ γερατειὰ δὲν εἶναι στὸ κορμί, μὰ εἶναι στὴν καρδιά. Καὶ σὰν ἡ καρδιά δὲ γερνᾷ καὶ τὸ κορμὶ πάντα νιὸ θὰ μένει... Τὴ χαρὰ αὐτὴ ποὺ μοῦ χάρισες ἀπόψε θέλω νὰ στὴν ξεπλερώσω. Μ' ἔκανες νὰ νιώσω τριαντάχρονο παλικάρι, σὰν τότε, ποὺ μὲ τὸν πυρσοὸ στὸ χέρι ἔκαιγα τὴν ἀρμάδα. Μ' ἔκανες νὰ κλάψω ὅσο ποτὲ δὲν ἔκλαψα στὴ ζωὴ μου. Ἀδερφε καὶ σωτήρα μου, Ματρῶζε μου, ἔλα νὰ σὲ φιλήσω!

«Κι ἐνῶ οἱ δύο γίγαντες μὲ τὰ λευκὰ κεφάλια
στ' ἄσπρα τους γένεια δάκρυα κυλοῦσαν σὰν κρυστάλλια
δυὸ κορφοβούνια μοιάζανε γεμάτα ἀπὸ χιόνι,
ὅταν τοῦ ἡλίου τὸ φιλὶ τὴν ἀνοιξὴ τὸ λειώνει».

Καὶ ρωτῶ τώρα τοὺς ἀγαπητοὺς ἀναγνῶστες: ἄραγε ἀξίζει τὸν κόπο νὰ καταστρέψει κανεὶς αὐτὴ τὴν ὑπέροχη συγκινητικὴ σκηνὴ μὲ ὅποιοδήποτε σχόλιο;

σὲ κυνηγήσουν. Ἐσὺ θάρρος στοὺς ναῦτες σου ἔδινες, καθὼς βαστοῦσες τὸ τιμόνι! Καὶ γλιστροῦσες σὰ δαίμονας, μέσα στὸν καπνὸ καὶ τοὺς κρότους.

—Ἐσὺ τ' ἤσουνα; ναύτης ἢ καπετάνιος;

—Πιὸ ὕστερα θὰ μάθεις. Νὰ δεῖς πὼς φέρνει ἡ ζωὴ τὸν κόσμον ἀλακάπα!

—Γιὰ λέγε καὶ μοῦ μύρισε τοῦ μπαρουτιοῦ ἢ καπνίλα!

—Βλέποντας τὸν κίνδυνον ποὺ μᾶς πλησίαζε, οἱ ναῦτες κι ὁ λοστρόμος μ' ἐξόρκιζαν νὰ φύγουμε! Τοὺς εἶχε πιᾶσει τρόμος.

—Ἀλήθεια λές, γέροντα;

—Ναί, Κωσταντή!... Μὰ ἐσὺ χανόσουν. «Ἵρτσα, μᾶϊνα τὰ πανιά» φωνάζω στὰ παιδιὰ μου.

—Μὰ καπετάνιος ἤσουνα;

—Ναί, Κωσταντή... Γιὰ μιὰ στιγμή μᾶς σίμωσες. Ὁ τοῦρκος κοντοζύγωνε. Ἐγὼ προσπαθοῦσα νὰ σὲ σώσω. Κιντυνεύαμε ὅλοι μας...

«Οἱ ναῦτες μοῦ φωνάζανε: —Τί κάνεις καπετάνο;
Κι ἐγὼ τοῦ λέω: Τὸν Ψαριανὸ νὰ σώσω κι ἄς πεθάνω!
Καὶ σοῦ πετῶ τὴ γούμενα καὶ δένεις τὸ μπουρλότο,
κάνω τιμόνι δεξιά... τὸ φλογερὸ τὸ χνῶτο
τοῦ Τούρκου θὰ σὲ βούλιαζε' «θυμᾶσαι; σοῦ φωνάζω,
«Πρῶτος ἀπ' ὅλους ν' ἀνεβῆς», μὰ δὲν ἀκοῦς κι ἀφήνεις
ἄλλοι ν' ἀνέβουν... ἔσκυψα κι ἀπ' τὰ μαλλιά σ' ἀδράζω,
καὶ σ' ἔσωσα κι ἐφύγαμε... μὰ δάκρυα βλέπω χύνεις;».

—Ματρῶζε μου!... Ἐσύ, ἐσὺ εἶσαι ἀδερφέ μου; Καὶ νὰ μὴ σὲ γνωρίσω τόσην ὥρα! Κάτι μοῦ ἔλεγε ἡ καρδιά μου πὼς ὁ γέρο ζητιάνος δὲν ἦταν ἄλλος ἀπὸ φίλον ἀδερφικό! Μὰ γιὰ πὲς μου, ποῦ ἤσουνα τόσον καιρό; Γιατί εἶ-

σαι σ' αὐτὰ τὰ χάλια; Εἶσαι πραγματικὰ ζητιάνος; " Ἡ ντύθηκες ξεπίτηδες ἔτσι γιὰ νὰ μὲ ξαφνιάσεις;

—" Ἄσε, καλύτερα νὰ μὴ στ' ἀνιστορήσω, Κωσταντή, γιὰτὶ πραγματικὰ θὰ κλάψεις καὶ μένα καὶ τὴν ἄτυχη πατρίδα μας, ποὺ τὴν κουμαντάρουν ἀκόμη οἱ ξένοι.

—Μὴ νοιάζεσαι. Καλὰ 'καμες καὶ ἤρθες νὰ μὲ βρεῖς! Μοῦ χάρισες μεγάλη εὐτυχία. Μοῦ θύμισες χρόνια παλιά, χρόνια καλὰ καὶ χρόνια δοξασμένα. Τὰ λίγα χρόνια, ποὺ μᾶς μένουν θέλω νὰ τὰ ζήσουμε μαζί, ὁμορφα καὶ χαρούμενα. Τὰ γερατειὰ δὲν εἶναι στὸ κορμί, μὰ εἶναι στὴν καρδιά. Καὶ σὰν ἡ καρδιά δὲ γερνᾷ καὶ τὸ κορμί πάντα νιὸ θὰ μένει... Τὴ χαρὰ αὐτὴ ποὺ μοῦ χάρισες ἀπόψε θέλω νὰ στὴν ξεπλερώσω. Μ' ἔκανες νὰ νιώσω τριαντάχρονο παλικάρι, σὰν τότε, ποὺ μὲ τὸν πυρσὸ στὸ χέρι ἔκαιγα τὴν ἀρμάδα. Μ' ἔκανες νὰ κλάψω ὅσο ποτὲ δὲν ἔκλαψα στὴ ζωὴ μου. Ἀδερφε καὶ σωτήρα μου, Ματρῶζε μου, ἔλα νὰ σὲ φιλήσω!

«Κι ἐνῶ οἱ δύο γίγαντες μὲ τὰ λευκὰ κεφάλια
στ' ἄσπρα τους γένεια δάκρυα κυλοῦσαν σὰν κρυστάλλια

δυὸ κορφοβούνια μοιάζανε γεμάτα ἀπὸ χιόνι,
ὅταν τοῦ ἡλίου τὸ φιλὶ τὴν ἀνοιξὴ τὸ λειώνει».

Καὶ ρωτῶ τώρα τοὺς ἀγαπητοὺς ἀναγνώστες: ἄραγε ἀξίζει τὸν κόπο νὰ καταστρέψει κανεὶς αὐτὴ τὴν ὑπέροχη συγκινητικὴ σκηνὴ μὲ ὁποιοδήποτε σχόλιο;